

Rapport 2007:4

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Organiserad brottslighet - ett hinder för långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen

Rapport 2007:4

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Organiserad brottslighet

– ett hinder för långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen

Rapporten har tagits fram av konsultföretaget FBA på uppdrag av Sthlm Jämt/Länsstyrelsen i Stockholms län. De verklighetsbaserade fallen har skrivits av Helena Edström, Sthlm Jämt.

Formgivning: Frida Sjöberg/Franklin

Tryckeri: Edita

Utgivningsår: 2007

ISBN: 91-7281-248-6

Fler exemplar av denna rapport kan beställas hos Länsstyrelsen i Stockholms län, Avdelningen för regional utveckling eller laddas ned som pdf från Länsstyrelsens webbplats, www.ab.lst.se.

Förord

Det är svårt att inte låta sig förblindas av möjligheterna som EU:s östutvidgning för med sig för Stockholms län. Vi går från att ha befunnit oss i den geografiska periferin till att bli en del av ett nordeuropeiskt nät. Men öppenheten och den ökade rörligheten har också avigsidor – som bland annat utnyttjats av den organiserade brottsligheten.

Organiserad brottslighet är en angelägen fråga att lyfta in i det regionala utvecklingsarbetet. Det har varit en stor utmaning att försöka beskriva ett område där det av naturliga skäl inte finns några årsrapporter eller tillförlitlig regional statistik. Det mesta bygger på uppskattningar och i vilken mån polisen har resurser för tillslag mot olika kriminella verksamheter.

Det vore förödande för Östersjöregionens utveckling om den organiserade brottsligheten tillåts expandera. Det är viktigt att vi trots bristen på faktaunderlag, i synnerhet statistik som visar utvecklingen över tid, lyfter fram och diskuterar även de negativa sidorna av den utveckling som sker i Östersjöregionen.

I rapporten har vi valt att inrikta oss på människohandel som är den tredje största verksamheten för organiserad brottslighet, och som är mycket lönsam eftersom ”varorna” kan säljas om och om igen. Det mänskliga lidande som döljer sig bakom varje enskilt ärende är fruktansvärt och det är oacceptabelt att det förekommer en modern form av slaveri i vår tid och i vårt län.

De senaste åren har människohandel för sexuella ändamål fått mycket uppmärksamhet. Om vi vill motverka denna och andra former av människohandel så behöver vi se det för vad det är – en del av den organiserade brottsligheten.

I rapporten lämnar vi förslag på förebyggande insatser som på olika sätt kan försvåra för organiserad brottslighet att bedriva sin verksamhet i länet. Målsättningen är att länets aktörer tillsammans ska kunna genomföra en eller flera av dessa insatser med start nästa år.

Vi hoppas på ert engagemang och stöd i det fortsatta arbetet!

Marie Eriksson, processledare Sthlm Jämt

Innehållsförteckning

Sammanfattning	6
1. Inledning.....	8
1.1 Östersjöområdet – en attraktiv tillväxtregion.....	8
1.2 Regionalt samarbete mot organiserad brottslighet	8
1.3 Avgränsning och arbetssätt.....	9
2. Aktiebolaget Brottt	11
2.1 Entreprenöriell, nätverksbaserad och mångkulturell.....	11
2.2 Multikriminell brottslighet	12
2.3 Stora vinster och liten risk är drivkraften.....	14
Organiserad brottslighet i Stockholmsregionen – ingen Cosa Nostra	16
3. Den organiserade brottslighetens utveckling	20
3.1 Murens fall och EU:s utvidgning öppnar för brottslighet från öst ..	20
3.2 Den organiserade brottsligheten i Sverige.....	21
3.3 Östersjörelaterad brottslighet rör en mängd olika slags brott	22
3.4 Människohandel för sexuella ändamål – en ekonomiskt viktig del av den organiserade brottsligheten	25
3.5 Utvecklingen i Stockholms län	28
En människa trasig för livet – människohandelns pris	34
4. Tillväxt och jämställdhet.....	38
4.1 Skillnader i levnadsvillkor grogrund för organiserad brottslighet	38
4.2 Ingen jämställdhet när kvinnor och barn exploateras av den organiserade brottsligheten	40
4.3 Flexibilitet och förmåga till anpassning utvecklar den organiserade brottsligheten	42
Svikna och utnyttjade – när barn blir handelsvara.....	44
5. Förslag på insatser.....	48
5.1 Norra Europas mest attraktiva storstadsregion	48
5.2 Vad kan göras?	49
5.3 Förslag på insatser mot organiserad brottslighet.....	50
Bilaga 1.....	53
Källförteckning	54

Sammanfattning

Den organiserade brottsligheten är global och ett återkommande inslag i alla samhällen. Stockholms län är inget undantag. Denna rapport behandlar främst organiserad brottslighet med huvudsäte i Östeuropa och hur den påverkar utvecklingen i Stockholms län.

Organiserad brottslighet är avancerad och den förekommer i både hierarkiska och flexibla nätverk. Den är multikriminell och de tre största grenarna är vapen, narkotika och människohandel. Drivkraften är stora vinster till så låg risk som möjligt och det finns nära kopplingar till legal verksamhet för penningtvätt.

Efter Sovjetunionens sammanbrott fruktades en invasion av den ryska organiserade brottsligheten. Så blev inte fallet men det finns i dag kriminella grupperingar från öststaterna i Sverige. EU:s östutvidgning befarades leda till en ökad brottslighet genom ändrade förutsättningar för gränskontroller. Personer kan röra sig fritt inom Schengenområdet samtidigt som kontrollen har stärkts vid de yttre gränserna. Men samtidigt som rörligheten ökar ingår det också i Schengenavtalet att stärka det europeiska samarbetet mot brottslighet.

Den organiserade brottsligheten i Stockholms län präglas framförallt av länets betydelse som nav för ekonomi och transporter. Länet har goda färje- och flygförbindelser med Östersjöregionen. Dessa förbindelselänkar bidrar dock också till länets funktion som dels mottagare och dels transitlän för den östersjörelaterade organiserade brottslighet som ska vidare ut i landet eller till Norge, Danmark och norra Europa.

Till exempel är Stockholms län den enskilt största mottagaren i Sverige av kvinnor utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Kvinnorna transporteras till Stockholm främst via färjeförbindelserna med Östeuropa. Därefter slussas de antingen vidare till övriga landet, Europa eller prostitueras i länet. Under 2004-2006 har sammanlagt 51 tillslag i Stockholms län mot organiserad brottslighet med koppling till människohandel genomförts.

Den organiserade brottsligheten kan försvåra byggandet av samhällen präglade av hållbar ekonomisk tillväxt och jämställdhet. Den organiserade brottsligheten kan snedvrída konkurrensen och påverka företagsklimat och investeringsmöjligheter negativt. En ojämn fördelning av resurser och bristande försörjningsmöjligheter ger både en rekryteringsgrund för kriminella och för offer för människohandel.

Den organiserade brottsligheten spänner från vardagsbrott som påverkar enskilda individer till brott som påverkar samhället i stort. Det är således angeläget att motverka den organiserade brottsligheten på lokal och regional nivå.

Förslag på insatser

I det fortsatta arbetet föreslås att insatser mot människohandel prioriteras av länets aktörer. Genomgående behöver kunskapen om människohandel öka hos länets aktörer genom stärkt samarbete och utbildningar. Fem förslag på insatser har tagits fram i nära samarbete med involverade aktörer. De fyra första förslagen är kortsiktiga och syftar till att bekämpa organiserad brottslighet medan det femte är långsiktigt och handlar om att skapa mer jämlika livsvillkor i Östersjöregionen och på så sätt motarbeta rekryteringsgrunden för organiserad brottslighet.

- Insatser mot människohandel prioriteras i det arbete som Polismyndigheten i Stockholms län bedriver mot organiserad brottslighet.
- Samarbetet mellan Polismyndigheten i Stockholms län och länets kommuner förstärks inom bland annat socialtjänsten och kring utsatta bostadsområden.
- Polismyndigheten i Stockholms län och regionala aktörer stärker sitt samarbete i syfte att motverka och bekämpa organiserad brottslighet. En annan insats som föreslås är ett närmare samarbete och kunskapsutbyte mellan sjukvården och Polismyndigheten i Stockholms län i syfte att förbättra vården för människohandelns offer.
- Nya erfarenheter och ny kunskap från det lokala och regionala samarbete sprids till nationella aktörer.
- Arbetet med att minska de sociala och ekonomiska klyftorna i Östersjöregionen lyfts fram som prioriterade frågor av länets aktörer i Östersjösamarbetet.

1. Inledning

1.1 Östersjöregionen – en attraktiv tillväxtregion

Östersjöregionen¹ är ett av Europas mest attraktiva handels- och tillväxtcentrum. EU:s östutvidgning har gett Stockholm-Mälardalen ett strategiskt läge i Östersjöregionen och skapar goda möjligheter för ökat utbyte och regional tillväxt. Regionen är också en av Sveriges viktigaste export- och importmarknader.

Det senaste årtiondets positiva bedömningar av Östersjöregionens tillväxt- och affärspotential har i stor utsträckning varit befogade. Om den höga tillväxttakten i till exempel Estland, Lettland, Litauen och Polen består kan detta innebära att de på 20-30 år når samma BNP-nivå som Sverige. Inför 2007 bedöms utsikterna för Östersjöregionen också vara fortsatt goda, även om tillväxttakten förväntas minska något. Potentialen för tillväxt varierar emellertid mellan länderna och skillnaderna i välstånd är fortfarande stora.²

Den ökande öppenheten och rörligheten inom Östersjöregionen används av företagare, turister, studenter, myndigheter och politiker för fler affärsmöjligheter, ökat resande, utbyte och samarbete. Men öppenheten och rörligheten utnyttjas även av den organiserade brottsligheten för människohandel, smuggling och andra brotts typer. Dessa verksamheter kan på sikt innebära ett hinder för en hållbar tillväxt i Stockholms län och Östersjöregionen.

1.2 Regionalt samarbete mot organiserad brottslighet

Sthlm Jämt leder under 2006-2007 ett samarbete med Polismyndigheten i Stockholms län och Sida Östersjöregionen för att motverka organiserad brottslighet i Stockholms län och Östersjöregionen. Samarbetet uppmärksammar särskilt människohandel för sexuella ändamål och prostitution.

Organiserad brottslighet och människohandel betraktas traditionellt som främst polisiära och sociala frågor, men i detta samarbete vidgas perspektivet och brottsligheten betraktas också som tillväxthämmande. En region som uppfattas som trygg, rättssäker och fri från korruption är även en attraktiv region för invånare, besökare och investerare.

Samarbetet har sin bakgrund i Sthlm Jämts uppdrag att integrera ett jämställdhetsperspektiv i det regionala tillväxtarbetet där samarbetet i Östersjöregionen utgör ett prioriterat område.

På lång sikt syftar samarbetet till att sociala frågor ska komma högre upp på dagordningen i länets östersjöarbete. Ett aktivare arbete för en social integration i Östersjöregionen bidrar till att motverka organiserad brottslighet.

---

¹ Med "Östersjöregionen" avses i denna rapport Danmark, Estland, Finland, Lettland, Litauen, Polen, nordvästra Ryssland, Sverige och Tyskland.

² Swedbank: *Östersjörapport*, 2006

I ett kortare perspektiv syftar samarbetet till att höja kunskapsnivån och att få fler lokala och regionala aktörer att engagera sig i arbetet mot organiserad brottslighet. Målet är att skapa förutsättningar för ett utökat regionalt arbete mot organiserad brottslighet med inriktning mot Östersjöregionen.

Denna rapport ska bidra till det framtida arbetet genom att beskriva hur organiserad brottslighet utgör ett hinder för en långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen. Rapporten avslutas med förslag på insatser som involverar länets aktörer. Rapporten ska därmed kunna användas som underlag för det fortsatta arbetet samt för eventuella ansökningar om medel från nationella myndigheter eller EU till genomförandet av föreslagna insatser. Stockholms läns landsting, Stockholms Stad, Stockholms Hamnar, Svensk Handel samt Task Force on Organised Crime in the Baltic Sea Region (TF-OC) är engagerade i arbetet via en referensgrupp.

Arbetsgruppen har bestått av personal från Sthlm Jämt/Länsstyrelsen, Polismyndigheten i Stockholm län och Sida Östersjöenheten.

1.3 Avgränsning och arbetssätt

Den organiserade brottsligheten är global och i varierande utsträckning ett återkommande inslag i alla samhällen. Det förekommer ett antal definitioner som försöker ringa in den organiserade brottsligheten och avgränsa den från annan typ av brottslighet. I den här rapporten kommer EU:s definition³ av organiserad brottslighet att användas.

I Sverige pekas framförallt MC-gängen ofta ut som den kriminella grupp som har störst inverkan på samhället och som kanske tydligast uppfyller EU:s definition av organiserad brottslighet. Därutöver finns det kriminella konstellationer i form av ungdoms- och fängelsegång som kan betraktas som kriminella generalister. Dessa grupper och annan inhemskt organiserad brottslighet kommer dock endast att behandlas övergripande i denna rapport. Förutom de inhemska grupperingarna verkar även en organiserad brottslighet av mer gränsöverskridande karaktär med bas och förgreningar i andra delar av världen i Sverige och Stockholm. Tyngdpunkten i denna rapport kommer dock att ligga på den del av den organiserade brottsligheten som har sitt ursprung och sin bas i Östeuropa. Syftet är att beskriva hur denna geografiska del av den organiserade brottsligheten påverkar utvecklingen i Stockholms län, som med sina hamnar och flygplatser är en inkörsport till både länet, landet, Norden och övriga Nordeuropa. Särskild tonvikt har även lagts på människohandel och då företrädesvis människohandel för sexuella ändamål.

Det går inte att säga att det föreligger någon nationell eller regionalt heltäckande bild över hur den organiserade brottsligheten ser ut och fungerar. En beskrivning av den organiserade brottsligheten måste därför vara av resonerande karaktär och alltid till viss del bygga på uppskattningar och värderingar av erfarenheter.

---

³ För EU:s definition av organiserad brottslighet se bilaga 1

Rapporten eftersträvar att belysa ett fenomen utifrån de fakta som finns tillgängliga och med verkliga exempel. Detta för att ge länets lokala och regionala aktörer ett kunskapsunderlag så att fler kan medverka i arbetet mot organiserad brottslighet.

Som underlagsmaterial för rapporten har bland annat sekretessprövade rapporter från Rikskriminalpolisen, forskningsrapporter från framför allt Brottsförebyggande Rådet (BRÅ) och Institutionen för euroasiatiska studier vid Uppsala universitet använts. Vidare har 25 intervjuer genomförts med referensgruppen, poliser, tull, åklagare från internationella åklagarämbetet, personal från Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket samt forskare. Tre fokusgrupper har även genomförts: en med representanter för Polismyndigheten i Stockholms län, en med kommunala politiker och tjänstemän från kommunala bostadsbolag samt en med politiker som är aktiva i olika Östersjöorganisationer.

I avsnitt två beskrivs den organiserade brottsligheten ur ett övergripande perspektiv med fokus på organisering och verksamhet. Avsnitt tre behandlar hur den organiserade brottsligheten med kopplingar i Östeuropa har utvecklats de senaste 20 åren i Sverige, i synnerhet ur ett Stockholmsperspektiv. I avsnitt fyra vidgas diskussionen och den organiserade brottsligheten analyseras ur ett tillväxt- och jämställdhetsperspektiv.

Efter varje avsnitt återfinns en skildring av verklighetsbaserade fall. Fallen illustrerar hur den organiserade brottsligheten är uppbyggd och organiserad, samt förmedlar den inverkan den har för individuella livsöden.

I avsnitt fem lämnas förslag på insatser som länets aktörer kan gå vidare med i arbetet med att motverka den organiserade brottsligheten.

2. Aktiebolaget Brott

Begreppet organiserad brottslighet används ofta för att beskriva en mer avancerad och samhällsfarlig brottslighet. Det är den mest strukturerade formen av kriminalitet och dess verksamhet påminner i stor utsträckning om det legala näringslivet med makt, arbetsfördelning, roller, positioner och resurser.⁴ Organiserad brottslighet organiserar sig på många sätt som vilket legalt företag som helst. I det här avsnittet beskrivs organiserad brottslighet med samma termer som används för legala bolag i ett försök att öka förståelsen för den entreprenöriella drivkraft som finns inom den organiserade brottsligheten.

2.1 Entreprenöriell, nätverksbaserad och mångkulturell

BRÅ konstaterar i en översikt av organiserad brottslighet att: ”Genom denna brottslighet och till följd av att den kriminella verksamheten sker i organiserade former skapas och koncentreras resurser som utmanar rättsväsendet, enskilda företag och personer genom hot och annan otillåten påverkan. Själva organiseringen utgör följaktligen ett samhällsskadligt problem.”⁵

Idag beskrivs den organiserade brottsligheten sällan i termer av organisationer med fasta strukturer och tydliga hierarkier med en gulfader i toppen (i stil med den italienska maffian). Istället har förståelsen av den organiserade brottsligheten allt mer gått från att se hierarkiska grupperingar, med en tydlig rollfördelning mellan medlemmarna, där nationalitet, etnicitet och familjeband är sammanhållande faktorer, mot mer löst strukturerade och flexibla nätverk. Europol definierar fyra huvudtyper av grupper inom den organiserade brottsligheten:

- inhemska grupper (som dock mer och mer rör sig över gränser)
- etniska grupper
- mer rörliga nätverk
- strikt organiserade, hierarkiska organisationer⁶

Mot denna bakgrund beskrivs den organiserade brottsligheten av forskare som entreprenöriell, flexibel och opportunistisk. Den är också multinationell, mångkulturell och mångsidig.⁷ Dessa karaktärsdrag innebär också att den är svåråtkomlig och ”stryktålig”.⁸

---

⁴ Brottsförebyggande rådet: *Häleri. Den organiserade brottslighetens möte med den legala marknaden*, Rapport 2006:06

⁵ Brottsförebyggande rådet: *Organiserad brottslighet*, www.bra.se 2006-11-23

⁶ Europol: *Annual Report 2006*

⁷ Brottsförebyggande rådet: *Narkotikabrottslighetens organisationsmönster*, Rapport 2005:11

⁸ Intervju utredare, Brottsförebyggande rådet

Graden av organisering samt struktur på nätverken diskuteras dock, och även om nätverken är flexibla, så bygger de ofta på långlivade och stabila kontakter mellan individer.⁹ Hur organiseringen sker varierar också med grupperingens ursprung och huvudnäring, där olika typer av brott kan kräva olika organisationsformer. Enligt BRÅ bedrivs exempelvis narkotikabrottsligheten i Sverige genom både täta och glesa nätverk, med en huvudsakligen projektbaserad verksamhet. Svenska kriminella MC-gäng och organiserade kriminella grupper från exempelvis Baltikum och Ryssland är generellt mer hierarkiska till sin struktur.¹⁰

Dessutom tyder rapporter på en ökning av samarbetet mellan olika kriminella grupper både inom det egna landet och över gränserna, vilket försvårar arbetet för myndigheterna. En svensk grupp kan till exempel ”köpa in” tjänster från en annan inhemsk eller utländsk grupp. Ett annat exempel är svenska kriminella MC-gäng som har etablerat samarbeten med MC-gäng i länder på andra sidan östersjön. Samarbete över gränserna begränsas dock av egenintresse, och begränsas till specifika brott. Det förutsätter att båda grupper tjänar på samarbetet och att inga konflikter uppstår.¹¹

2.2 Multikriminell brottslighet

Det finns inte någon tydlig avgränsning mellan de brott som begås av enskilda kriminella och de som är organiserade. Den organiserade brottsligheten är i stor utsträckning multikriminell och mångfacetterad, vilket innebär att den är verksam inom flera kriminella grenar samtidigt. Genom att den organiserade brottsligheten har ett brett verksamhetsfält med olika brottstyper blir den svårare att överblicka och mer svåråtkomlig. Det går således inte att bekämpa den organiserade brottsligheten genom att fokusera enbart på vissa brottstyper, som till exempel människohandel för sexuella ändamål.

De tre största grenarna för den gränsöverskridande organiserade brottsligheten är vapen, narkotika och människohandel, men alla typer av brott som genererar ekonomisk vinning förekommer.¹² I Stockholms län bedöms även förmögenhetsbrott och hot samt utpressning vara viktiga inkomstkällor för den organiserade brottsligheten.¹³ Ytterligare brottstyper som förekommer med koppling till den organiserade brottsligheten är till exempel tillgreppsbrott, bilstölder, inbrott, rån mot affärer och privatpersoner. Organiserad brottslighet smugglar illegala varor som vapen, ammunition och stöldgods. Den bedriver även kredit- och försäkringsbedrägerier, samt penningtvätt. Den organiserade brottsligheten spänner således från vardagsbrott som drabbar individen, som stöld och inbrott, till avancerade bedrägerier, riktade mot företag och institutioner.

---

⁹ Brottsförebyggande rådet: *Narkotikabrottslighetens organisationsmönster*, Rapport 2005:11

¹⁰ ibid

¹¹ Svensk Juristtidning, ”Organiserad brottslighet – hur det ser ut i stora drag”, 2007

¹² UNICEF: Handel med barn – trafficking. www.unicef.se

¹³ Intervju kriminalinspektör, Polismyndigheten i Stockholms län

Ett grundläggande problem är att den organiserade brottsligheten tar sig så olika former. Denna typ av brottslighet är vinstmaximerande, den siktar in sig på högsta möjliga vinst till minsta möjliga risk. Ena dagen stjäl de BMW X5, nästa dag gör de inbrott i villaområden. Stöldbrottsligheten skiftar fokus hela tiden.¹⁴

Brottsligheten som utövas av organiserade nätverk kan delas in i två typer, primär- och sekundärbrottslighet.¹⁵ Primärbrottsligheten består av den brottslighet de kriminella tjänar pengar och kan i sin tur delas in i tre kategorier, nämligen huvudnäring, tillfällighetsbrott och följd-brottslighet. Huvudnäringen är den kontinuerliga brottslighet som de berörda gemensamt sysselsätter sig med. Denna kräver stora resurser i termer av ekonomisk investering, logistik och riskfördelning bland medlemmarna.

Tillfällighetsbrott är de brott som kan ske systematiskt eller sporadiskt beroende på vad som för stunden är mest lönsamt i förhållande till risk. Följdbrott är den typ av brottslighet som inte har ett självändamål utan begås som ett led i ett annat och större sammanhang, till exempel stöld av fordon inför ett värdetransportån.

Sekundärbrottsligheten utgör den brottslighet som är utmärkande för just den organiserade brottsligheten, till exempel olaga hot, misshandel och mord som syftar till att på olika sätt skydda eller utöka verksamheten.

Den organiserade brottsligheten har vidare nära kopplingar till legal ekonomisk verksamhet. Ett exempel från intervjuerna beskriver hur pengar från illegal verksamhet investeras i företag, som håller sig till gällande skatteregler, betalar arbetsgivaravgifter och genererar arbetstillfällen. Syftet med företagsstarten kan vara att tvätta pengar eller ett sätt för individen att på sikt avlägsna sig från den illegala verksamheten genom att driva ett legalt företag. Det illegalt förvärvade startkapitalet är en konkurrensfördel i jämförelse med andra nystartade verksamheter.

Du skulle bli förvånad över hur mycket av legala verksamheter som är finansierade av brott. (...) Utåt sett är det helt klanderfritt.¹⁶

En viss del av den organiserade brottslighetens verksamhet är systemhotande. Det handlar då framförallt om utpressning och korruption för ekonomisk vinning, samt systematisk påverkan på myndigheter, rättsväsendet och media för att skydda den egna organisationen.¹⁷

---

¹⁴ Intervju forskare, Uppsala universitet

¹⁵ A. Rabenius, J-P Svedlund: *Organiserad brottslighet i Stockholms län*, länskriminalpolisen, underrättelseroteln, 2006-09-12

¹⁶ Intervju personal, Ekobrottsmyndigheten

¹⁷ Rikskriminalpolisen Kriminalunderrättelsetjänsten: *Systemhotande brottslighet i Sverige 2004*, Rapport 2004:9b

Den illegala marknaden är i stor utsträckning en spegling av den legala, och den intensifieras och växer i takt med att handel och kontakter ökar. Åtgärder för att avreglera den legala marknaden, måste således följas av åtgärder för att reglera den illegala. Precis som nya former för samarbete runt handel och tillväxt växer fram, måste även nya former för samarbete för att motverka brottslighet och kriminalitet främjas. Detta är något som ställer stora krav på berörda myndigheter och organisationer.

2.3 Stora vinster och liten risk är drivkraften

Den organiserade brottsligheten är i hög grad marknadsanpassad. Organiserad brottslighet är en fortsättning av näringslivet men med andra medel.¹⁸ I den organiserade brottslighetens fall används systematiskt våld och korruption samtidigt som skillnader respektive sårbarheter i legala strukturer inom och mellan länder utnyttjas för att nå ekonomisk vinning. Att tjäna pengar är drivkraften för den organiserade brottsligheten, varför den ständigt söker sig till de områden som bedöms ge högst avkastning till lägst risk. Vinstmarginalen och omsättningen är ofta hög, något som nedanstående exempel från en förundersökning visar.

En hallick förde en noggrann bokföring över de intäkter som inbringas av de prostituerade kvinnor som han tillsammans med en annan huvudman organiserade i lägenheter runt om i Stockholms län. Kvinnorna drog i snitt in 200 000 kronor per månad. Merparten av pengarna gick via huvudmännen vidare till huvudorganisationen i Estland. Åtalet ledde till fällande domar och huvudmännen dömdes för människohandel, grovt koppleri, vapen- och narkotikabrott.¹⁹

År 2004 rapporterade Rikskriminalpolisen att det fanns runt 98 kända nätverk som var involverade i organiserad brottslighet i Sverige. De allra flesta yrkeskriminella i Sverige har någon anknytning till något av dessa löst sammansatta kriminella nätverk.²⁰ Det är dock svårt att uppskatta den organiserade brottslighetens omfattning eller andel av den totala brottsligheten. Det går heller inte att fastställa huruvida den organiserade brottsligheten har ökat eller minskat. I en artikel av Magnus Ulväng, Uppsala Universitet, är den samlade bedömningen dock att den organiserade brottsligheten har ändrat karaktär och blivit mer avancerad och farligare än tidigare.²¹

---

¹⁸ S. Cornell, N. Swanström: *Transnationell brottslighet – ett säkerhetsshot?* KBMs forskningsserie, 10/2006

¹⁹ Kotkas-utredningen, förundersökning K84975-04

²⁰ Rikskriminalpolisen Kriminalunderrättelsetjänsten: *Organiserad brottslighet i Sverige 2004*, Rapport 2004:5c

²¹ Svensk juristtidning, ”*Brottsbekämpning, rättsäkerhet och integritet – vad är det som har hänt och vad ska vi göra?*”, 1/2007

Trots detta saknas i stor utsträckning en samlad kunskapsbild över problematiken hos berörda myndigheter. Anledningarna är flera. Dels är den organiserade brottsligheten en ljusskygg verksamhet. Mörkertalen är stora och de regionala skillnaderna är omfattande. Dels finns det brister i ansvariga myndigheters uppföljning och utvärdering. Databaser och registreringsmetoder är inte sofistikerade nog. Ytterligare ett skäl kan vara att den information som faktiskt finns inte kan offentliggöras på grund av att den behövs i det fortlöpande arbetet mot den organiserade brottsligheten.

Den organiserade brottsligheten är definitivt inget hjärnspöke. Det pågår dygnet runt år ut och år in. Det som debatteras är hur mycket kan vi beskriva vad vi känner till. Det pågår ständigt utredningar och det är svårt att få någon överblick. Man måste göra en avvägning.²²

Ofta säger uppgifter om antalet anmälningar, tillslag eller domar mer om hur myndigheterna prioriterar sina resurser än om den faktiska omfattningen av brottsligheten. Detta bidrar till problematiken kring hur man ska värdera datamaterial som beskriver den organiserade brottsligheten. I ett internationellt perspektiv finns det dessutom skillnader i hur polismyndigheter i olika länder prioriterar i sina respektive verksamheter.

Utredningar som bedrivs mot inhemska och utländska kriminella nätverk och organisationer blir aldrig fullständigt avslutade, eftersom de som grips av svensk polis ofta är ”fotsoldaterna”, som har en mindre viktig roll och en begränsad insyn i hur det nätverk de tillhör är uppbyggt. De som sitter högre upp i organisationerna befinner sig inte fysiskt i Sverige och är i det närmaste omöjliga att komma åt. Den organiserade brottsligheten utgör således en flexibel ”arbetsmarknad” och kännetecknas av en stor rörlighet. De kriminella kan fastna i missbruk, bli dödade, eller åka fast och måste därför vara utbytbara i stor utsträckning.²³

När vi spelar upp telefonavlyssningar av den ena grupperingen i domstolen, då är redan nästa grupp från samma nätverk i Tallinn på plats.²⁴

---

²² Intervju personal, Ekobrottsmyndigheten

²³ Intervju kriminalinspektör, Polismyndigheten i Stockholms län

²⁴ Intervju åklagare, tidigare vid Internationella åklagarkammaren

Organiserad brottslighet i Stockholmsregionen – ingen Cosa Nostra

Tänk dig ett multinationellt företag. Varan eller tjänsten som företaget säljer är efterfrågad i stora delar av världen. Eftersom utbudet av arbetskraft överstiger efterfrågan har företaget inga problem att anställa lojal och tacksam personal som lägger ner sin energi på att sälja de varor och tjänster som ger ledningen stora rikedomar. Inget konstigt med detta – det handlar bara om ren och skär marknadsekonomi. Produkten som förmedlas till marknaden kan vara kläder, möbler eller livsmedel. Men det kan också vara kvinnor, barn, droger eller vapen.

Den som läst sin Mario Puzo eller sett sin Francis Ford Coppola kanske inte uppskattar denna beskrivning av vad som traditionellt kallats maffia. Ordet maffia omges på många sätt av en, förvisso tveksam men ändå romantiserad, bild av brödraskap, lojalitet, respekt, tjänster och gentjänster. Men dagens organiserade brottslighet omfattas inte längre av den familjära touchen där självaste gudfadern ger konkurrenten ”an offer he can't refuse”. Det handlar inte längre om en Cosa Nostra – där medlemmar försvarar blods- och vänskapsband. Dagens organiserade brottslighetsnätverk liknar mer det multinationella företaget med sina varor, tjänster, divisioner och anställda. Men det finns några viktiga skillnader.

Komplexitet ger säkerhet

– Organiserad brottslighet är kedjebrottslighet. Kedjan har många länkar som vardera involverar ett stort antal inblandade personer. Varje person är alltså en del av organisationen – men i många fall saknar han eller hon en insikt om andra personers medverkan och förehavanden, säger Anna Lena Nilemar, åklagare på Internationella åklagarkammaren i Stockholm.

Med erfarenheter från tre omfattande utredningar av människohandel för sexuella ändamål i Stockholms län under 2000-talet har Anna Lena stor kännedom om komplexiteten i kriminaliteten. Samtliga utredningar rör det kriminella nätverket Kemerovo-gruppen – som har sin bas i Estland och vars förgreningar sträcker sig in i flertalet länder, däribland Sverige.

För att ge en visuell bild kan man likna organisationen vid en nervcell med alla sina utskott. Själva cellkroppen – kärnan – finns i Estland. Utskotten – som alla representerar olika grenar av verksamheten – har förgreningar i andra länder. Vissa grenar är legala, andra illegala. Gemensamt är att alla grenar är vinstdrivande och att impulserna, som går tillbaka till kärnan, är pengar. Varje fotsoldat i brottsorganisationen – om han eller hon så är hallick, narkotikalangare eller vapenhandlare – betalar tillbaka en sorts skatt uppåt i hierarkin, inåt till nervcellen. Det kan beskrivas som ett illegalt skattefinansierat samhälle i samhället.

– Ta till exempel en gren av verksamheten som handlar om människohandel för sexuella ändamål. En sådan gren engagerar en lång rad personer. Överhuvudet är uppdragsgivaren. Rekryterarna kontaktar och avtalar med kvinnorna i Estland. Transportörerna ser till att kvinnorna tar sig över till Stockholm. Mottagare ordnar det praktiska och placeringar i

Stockholm. Huvudmännen bedriver själva bordell- eller escortservicen. Och så har du kvinnorna – offren – som är själva handelsvaran, säger Anna Lena.

Detta system av inblandade kan verka osäkert. Så många inblandade – så många risker att något går fel. Men Anna Lena vill hellre beskriva det som att mängden inblandade i systemet innebär en säkerhet och stabilitet för organisationen. Den högra handen vet inte riktigt vad den vänstra gör och organisationen är inte beroende av någon.

– Transportören har sin roll, och bara den. Han eller hon får pengar för det arbete som utförs och betalar en viss andel uppåt i organisationen men vet inget mer om helheten i verksamheten. Känner kanske inte till kärnan och ledningen. Dessutom gör kedjeverksamheten det svårare för polisen att leda misstankar i bevis. Vore verksamheten baserad på en eller endast ett fåtal individer skulle den vara mycket mer sårbar vid polistillslag och liknande, säger hon.

En av länkarna i brottskedjan – illegal last över Östersjön

Där upphör också likheten med det legala multinationella företaget. I ett företag har sekreteraren förhoppningsvis vetskap om vem som är enhetschef, avdelningschef och VD. Transportören i Kemerovo-gruppen känner inte till så mycket mer av organisationen än de han eller hon direkt handlar med. En annan framgångsfaktor för brottsorganisationen är att dess inkomstbringande verksamhet står på olika ben, både legala och illegala.

Under hösten 2004 bedrev polisen spaning på och telefonavlyssning av kända kriminella personer från Ryssland och Estland som befann sig i Stockholm. Misstanken var att personerna – som var knutna till det estniska kriminella nätverket – var på väg att starta upp bordellverksamhet med estniska och ryska kvinnor från Estland. Huvudmännen blev till slut gripna och fällda – men utredningen gav mer information. Särskilt intressant var den logistik som den kriminella grupperingen använde sig av för att leda brottskedjan från Estland till Sverige. Det rörde sig om lastbilschaufförer, som förutom att transportera legal last för åkerier, också hade dolt stulet gods, cigaretter, sprit, narkotika och kvinnor i lasten.

– Under spaningen fick vi konkreta uppgifter kring en viss chaufför – och när vi stoppade honom i Frihamnen i december 2004 hade han 5,7 kilo amfetamin i lastbilen, säger Meelis Tüür, kriminalinspektör på *Projekt Europa* vid Citypolisen i Stockholms län.

Den samlade bilden som polis och åklagare fått är att denne långtradarchaufför regelbundet transporterat kvinnor illegalt från Estland till Sverige. Enligt kvinnornas egna berättelser, telefonavlyssning och vissa delgivanden från chauffören har det handlat dels om kvinnor som saknat medborgarskap och visum, dels om minderåriga tjejer som inte fått resa på egen hand.

– Han hade alltid en legal anledning att ta färjan över havet. Han transporterade möbler till Skandinavien och däck på tillbakavägen till Estland – men möbel- och däckföretagen kände inte till chaufförens illegala bisyssla eller att deras varor kunde dela lastutrymme med narkotika eller kvinnor. Så man kan säga att han var en sorts svartjobbade långtradarchauffis. Man kunde ringa honom på hans mobil och fråga om man kunde åka med eller skicka ett paket med honom. Så tog han betalt för det, säger Meelis.

Hot om våld håller samman länkarna i kedjan

En intressant detalj kring långtradarchauffören var att han år 2002 fälldes för cigarett-smuggling från Estland till Sverige – men ändå fortsatt på den kriminella banan och utökad den till att omfatta transporter av narkotika och kvinnor. I förhör har chauffören uppgett att han känt sig tvungen att fortsätta smuggla på grund av hot mot honom själv och hans familj från kriminella grupperingar i Estland. Och hotet om våld är något som måste tas på allvar anser Meelis Tüür. Det är inte lätt för en länk i brottskedjan att bryta sig ut och sluta jobba för det kriminella nätverket och än svårare skulle det vara att göra en polisanmälan och peka ut sina kriminella uppdragsgivare.

– I förlängningen skulle det vara omöjligt att skydda chauffören och hans familj utan ett omfattande vittnesskydd. Han skulle säkert ha straffats eller hotats senare. De kriminella grupperingarna skulle ju förlora makt och kontroll om de exempelvis tillåter medarbetare att sluta jobba eller att göra polisanmälningar, säger han.

Att leda brottsligheten i bevis är alltså svårt på grund av komplexiteten – både när det kommer till antalet inblandade personer, oviljan hos gripna att namnge uppdragsgivare och variationen av legala och illegala verksamheter.

– Det är viktigt att påpeka att de här brottsorganisationerna sysslar med många olika typer av brottslighet. En huvudman som bedriver människohandel av kvinnor för sexuella ändamål kan också ha kontakt med personer och nätverk som sysslar med annan brottslighet – som narkotika exempelvis. I slutändan handlar det ofta om multikriminalitet, säger Anna Lena Nilemar på Internationella åklagarkammaren.

Dessutom ändrar den organiserade brottsligheten skepnad vartefter polis och åklagare gör framsteg i utredningar och rättsprocesser. Genom spaning och avlyssning har polis och åklagare exempelvis lyckats ringa in huvudmän eftersom de tydligt agerat hallickar. Men för varje hallick som tagits på bar gärning då han eller hon lämnat över tjejer till och inkasserat pengar från sexköpare händer något i brottsorganisationen. En evolution i brott skulle man kunna kalla det.

– De visar på en stor flexibilitet och utvecklar sin verksamhet efter att de lärt sig om vår. Idag vill hallickarna inte ses tillsammans med tjejer, sexköpare eller pengar. Istället förs pengar över elektroniskt via konton. De är också fullt medvetna om telefonavlyssning och det innebär att samtalsmönstren förändrats. Saker och ting bestäms inte längre över telefon – man ses hellre ”om fem minuter i en park” och kommunicerar över Internet och så vidare, säger Anna Lena Nilemar.

Strävsamma arbetare och efterfrågande kunder

Den sicilianska maffian porträtteras ofta som Cosa Nostra – att familjer och vänner med sitt blod och liv ägnade sin kraft åt en familjs angelägenheter. Den bild som målas upp genom poliser och åklagare som engagerats i brottsutredningar kopplat till Kemerovo-gruppen visar på helt andra drivkrafter. De ojämna ekonomiska förhållandena i öst och väst står i fokus liksom svårigheten för enskilda individer att avbryta en påbörjad kriminell karriär.

– Förutsättningar och möjligheter i hemlandet spelar stor roll. Kvinnorna som är prostituerade eller bordellmammor har ingen framtidstro och de saknar ofta utbildning och arbete i hemlandet och måste därför hitta vägar att försörja ett barn, en gammal förälder eller en

alkoholiserad närstående. Männerna saknar också utbildning och arbete och ser en chans i det glamourösa kriminella livet. Satsar man dessutom på flera olika aktiviteter – som stölder, människohandel och narkotika – så kan man tjäna stora pengar på kort tid, säger Meelis Tüür.

Att de sämre ekonomiska förutsättningarna i hemlandet Estland spelar stor roll för Kemerovo-gruppens framgångar är uppenbart, tycker även Anna Lena Nilemar på Internationella åklagarkammaren.

– Vi kan sopa undan ett antal huvudmän genom våra utredningar. Får vi dem fällda är de naturligtvis förbrukade för organisationen. Men då kommer det direkt nya personer. Och Kemerovo-gruppen engagerar ju så oerhört många människor – som ofta har växt upp mitt i brottsligheten. När någon faller bort kan de avancera till nya positioner – som till att bli hallick till exempel. Att det finns folk att fylla på med är en viktig förutsättning för den organiserade brottsligheten, säger hon.

En annan självklar förutsättning är efterfrågan. Att personer i Stockholms län betalar för de varor och tjänster som erbjuds i de olika verksamhetsgrenarna av Kemerovo-gruppen. För varje tillslag vid en bordell eller beslag av narkotika i lastbilar eller långtradare slås för tillfället ett ben undan i den organiserade brottsligheten. Men Meelis Tüür upplever det som att polisen i Östersjöländerna bara ser toppen av ett isberg.

– Bara för att vi tar ett beslag eller låser in någon så innebär det inte att verksamheten upphör. Det finns en organisation med ett starkt penningbegär bakom både narkotikasmugglingen och människohandeln som är svår att överblicka och göra något åt. Polisen behöver utveckla och anpassa sin verksamhet efter de kriminella nätverken. Gärna med nya verktyg som hemlig rumsavlyssning och möjlighet för poliser att i större utsträckning jobba undercover. På så sätt skulle våra förutsättningar att motverka organiserad brottslighet kunna öka, avslutar han.

3. Den organiserade brottslighetens utveckling

I detta avsnitt redovisas den organiserade brottslighetens utveckling i Stockholms län och Sverige med särskilt fokus på brottslighet med bakgrund i Östersjöregionen och människohandel för sexuella ändamål.

För att skapa en förståelse för hur den organiserade brottsligheten har förändrats under de senaste 20 åren i Sverige ur ett Östersjöperspektiv används två viktiga politiska skeenden i omvärlden som utgångspunkter.

3.1 Murens fall och EU:s utvidgning öppnar för brottslighet från öst

Sovjetunionens fall och brottsvågorna från Östeuropa

Redan under kommunisttiden fanns det en utbredd organiserad brottslighet i Sovjetunionen. I och med regimens sammanbrott 1991 kom synen på forna Sovjetunionen att förändras i väst och från att framförallt ha utgjort ett militärt och politiskt hot fruktades den nu ryska organiserade brottsligheten. Under 1990-talet fanns farhågor bland vissa forskare att den organiserade brottsligheten i forna Sovjetunionen skulle utgöra ett allvarligt hot mot framväxten av demokrati och en stabil marknadsekonomi.²⁵

Den bild som förmedlades via tidningar och annan media vid den här tidpunkten var överlag mycket pessimistisk. Det befarades att den ryska organiserade brottsligheten i likhet med en våg skulle skölja över Europa och Sverige och få inflytande över såväl näringsliv som det civila samhället. Oron att den organiserade brottsligheten skulle få ett långtgående inflytande över det svenska samhället visade sig till stor del vara obefogad.

Händelseutvecklingen i och med Sovjetunionens upplösning under tidigt 1990-tal ändrade däremot förutsättningarna för den organiserade brottsligheten genom att den marknad som de kriminella grupperingarna verkade på till viss del expanderade rent geografiskt samtidigt som nya möjligheter till internationella kontaktytor skapades.

---

²⁵ M Galeotti (ed): *Russian and Post-Soviet Organised Crime*, 2002

EU:s utvidgning och ökad rörlighet både hot och möjlighet för organiserad brottslighet

EU:s vision om att skapa en inre marknad förutsätter fri rörlig av människor, varor, tjänster och kapital inom unionen. Den inre marknaden antas därmed leda till ökad ekonomisk och social integration vilket kan betraktas som EU:s övergripande mål. Vid det svenska EU-medlemskapet 1995 befarades det dock att denna vision om svaga inre men starka yttre gränser skulle leda till ökad införsel av exempelvis narkotika och att det dessutom skulle hämma möjligheterna att bedriva ett effektivt tull- och polisarbete. Denna oro aktualiserades även när det gällde de nya medlemsstaternas inträde i EU och, inom en nära förestående framtid, deras medlemskap i Schengensamarbetet. Schengenkonventionen som reglerar samarbetet innebär att de ingående länderna tar bort de inre personkontrollerna och att människor därmed kan röra sig fritt inom det så kallade Schengenområdet.²⁶

Även om det står klart att Schengensamarbetet innebär förändrade förutsättningar när det gäller möjligheterna till gränskontroller innehåller samarbetet även regler om ett förbättrat och fördjupat samarbete kring polisiära och rättsliga frågor. Denna del av samarbetet har till uppgift att säkerställa att den fria rörligheten för personer inte får negativa konsekvenser till följd av ökad internationell och organiserad brottslighet.

Den europeiska integrationen kan ses som en del av en större världsomspännande trend av globalisering. På ett lokalt och regionalt plan är globaliseringen tydlig framförallt genom den ökade möjligheten för människor från olika delar av världen att kommunicera med varandra, såväl digitalt som fysiskt. Det är också i den meningen som globaliseringen får påverkan på den organiserade brottsligheten. Människors ökade rörlighet har en konkret inverkan när det gäller människohandel med kvinnor från exempelvis Estland, Ryssland, Polen och Rumänien. Informationsteknikens utveckling märks framförallt i teknikrelaterad brottslighet som använder sig av Internet som arena för brotten.

3.2 Den organiserade brottsligheten i Sverige

Vad vet vi då om den organiserade brottsligheten i Sverige och i Stockholms län? Det statistiska underlaget är begränsat, men det finns erfarenheter och viss forskning som belyser fenomenet.

Även om den organiserade brottsligheten är ett samhällsproblem är det viktigt att understryka att det idag inte finns någon organiserad brottslighet i Sverige som på allvar kan hota den legala, stabila och demokratiska ordningen. Samtidigt finns det inte heller några indikationer på att den organiserade brottsligheten tappar mark. Europol har under de senaste åren konstaterat att de organiserade grupperna tenderar att expandera när det gäller vilka typer av brott de ägnar sig åt och i vilka

---

²⁶ Preliminärt kommer Estland, Lettland, Litauen, Malta, Polen, Tjeckien, Slovakien, Slovenien och Ungern att ingå i Schengenområdet från och med 2008

länder de verkar inom.²⁷

I dagsläget finns flera aktiva grupperingar och nätverk i Sverige som kan betraktas som multikriminella. Nätverken har ofta någon huvudverksamhet, men bedriver vid sidan om detta kriminell verksamhet inom flera andra områden.²⁸ Det finns en flytande skala mellan illegal och legal verksamhet där kriminella ofta står med ett ben i varje. Restaurangbranschen är exempelvis en legal bransch med kriminella inslag och som används för att tvätta svarta pengar. Det problem som upplevs som störst idag avseende organiserad, ekonomisk brottslighet är förmedling av svart arbetskraft, främst inom byggbranschen.²⁹

Den organiserade brottsligheten har sin största koncentration i storstäderna, men finns, enligt Rikskriminalpolisen, även i mindre städer. Bland annat gäller detta MC-gängen samt deras supporterklubbar som börjar etablera sig på mindre orter i landet. Dessutom har man sett att vissa typer av brottslighet, som begås i organiserad form, sprider sig till mindre orter där de inte förekommit tidigare. Ett exempel på sådan brottslighet är människohandel för sexuella ändamål.³⁰

Organiserad brottslighet för med sig en ökad användning av våld och hot mot vittnen, målsägande och myndighetspersoner. De senaste tio åren har utpressning och hot riktat mot det lokala näringslivet, myndigheter och privatpersoner ökat i omfattning i Sverige, delvis som följd av den organiserade brottsligheten. Samtidigt påpekas det att för att på allvar hota samhällsstrukturerna krävs en ackumulation av resurser och makt, något som förutsätter en organisation i maffialiknande linjer.³¹

3.3 Östersjörelaterad brottslighet rör en mängd olika slags brott

*Det som är intressant är att det är fattiga och rika länder som ligger nära varandra. Det finns en efterfrågan och det finns en tillgång.*³²

En konsekvens av EU:s östutvidgning skulle kunna bli att den fungerar som en katalysator för organiserad brottslighet från de nya medlemsländerna. Berörda myndigheter har emellertid inte märkt av någon markant ökad grov brottslighet efter de tio nya medlemsstaternas inträde i EU. Det hindrar inte att det finns viss organiserad brottslighet som tydligt kan relateras till Östersjöländerna, dels som transitländer, dels som ursprungsländer för kriminella och illegala varor. En betydande del av narkotikainförseln kommer österifrån – den del av det afghanska heroinet som når Sverige (det mesta absorberas på andra marknader) smugglas

---

²⁷ Europol: *Annual Report 2006*

²⁸ Rikskriminalpolisen Kriminalunderrättelsetjänsten: *Organiserad brottslighet i Sverige 2005*, Rapport 2005:2b

²⁹ *ibid*

³⁰ *ibid*

³¹ Intervju jurist, Brottsförebyggande rådet

³² Intervju utredare, Brottsförebyggande rådet

via Ryssland och från Polen smugglas syntetiskt amfetamin.³³ Merparten av de kvinnor och flickor som faller offer för människohandel för sexuella ändamål och som upptäcks i Sverige kommer från Östeuropa. Även organiserade stöldligor från forna Sovjetunionen förekommer.³⁴ Östersjöländerna är även mottagar- och transitländer för stöldgods från Sverige.

Stockholm är ett populärt turistmål och har goda färje- och flygförbindelser med Östersjöregionen. Det ökade resandet mellan länderna har gynnat länet genom ökad handel, fler hotellnätter etc. Genom sina goda förbindelser är emellertid Stockholms län också ett transitnav för organiserad brottslighet, samtidigt som det finns få kontrollmöjligheter vid hamnar och flygplatser.

*Varje kväll kommer det in fartyg till Kapellskär. Någon polis har sagt att det är den största koncentrationen av grov brottslighet i norra Europa den där timmen mellan sju och åtta som de ska passera passkontrollen.*³⁵

Det finns ett flertal grupperingar från forna Sovjetunionen som ägnar sig åt mängdbrottslighet, främst olika stöldbrott. Denna brottslighet har ökat i Sverige den senaste tiden. Annan brottslighet som dessa grupperingar är involverade i är bl.a. narkotika, penningförfalskning och människohandel.³⁶

*Man gör olika saker under olika tidsperioder. Ibland sysslar man inte så mycket med kvinnohandeln, utan med andra grenar. Organisationen kan få en beställning på cyklar till exempel. Då kan en hallick resa runt till en massa adresser, knipsa loss dem, och lasta in i skåpbil. Sedan låter man den stå ett tag, medan det lugnar ned sig. Sedan förs de över med färja.*³⁷

Vissa grupperingar från forna Sovjetunionen är dessutom involverade i en mer kvalificerad dold brottslighet, och medlemmar kan då fungera som vanliga affärsmän i samhället. De är involverade i ekonomisk brottslighet, korruption, infiltration, och använder sig av juridiska påtryckningar. Några bor endast i Sverige och har sitt kriminella nätverk i hemlandet.³⁸

Några av de identifierade smugglingsgrupperingarna kan karakteriseras som östeuropeiska. Främst rör det sig om grupperingar med kopplingar till de baltiska staterna och andra länder i forna Sovjetunionen. Smugglingsverksamheten är för en del av dessa grupper den huvudsakliga kriminella verksamheten. I andra fall är

---

³³ S Hedlund: *Öststatsbrottslighet – ett kontroversiellt fenomen*. Working papers, 90, Dept of east European Studies 2004

³⁴ Rikskriminalpolisen Kriminalunderrättelsetjänsten: *Organiserad brottslighet i Sverige 2005*, Rapport 2005:2b

³⁵ Citat från Sthlm Jämtes tillväxtkonferens 22–23 September 2005, Dokumentation

³⁶ Rikskriminalpolisen Kriminalunderrättelsetjänsten: *Organiserad brottslighet i Sverige 2005*, Rapport 2005:2b

³⁷ Intervju kriminalinspektör, Polismyndigheten i Stockholms län

³⁸ Rikskriminalpolisen Kriminalunderrättelsetjänsten: *Organiserad brottslighet i Sverige 2005*, Rapport 2005:2b

smugglingsbrottsligheten en av flera brottsliga huvudnäringar.³⁹

Ett av EU:s uttalade mål är att underlätta för företag att exportera sina tjänster till andra länder inom EU. Det får till följd att det blir en ökad rörlighet på den europeiska arbetsmarknaden och det är ett steg i att förverkliga Lissabonstrategin som syftar till att göra EU till världens mest konkurrenskraftiga ekonomi. Parallellt med denna utveckling växer dock problematiken med svart arbetskraft, inom exempelvis byggbranschen, från länderna runt Östersjön. I intervjuerna beskrivs ett system där arbetsgivaren har kollektivavtal samt betalar skatt och avtalsenliga löner, men där en del av lönerna efter utbetalning till arbetstagaren går till den organiserade brottsligheten. Detta sker genom att arbetstagaren betalar en ”avgift” till den som förmedlat arbetet. Denna verksamhet är svår att komma åt, eftersom den vid en första anblick endast har vinnare. Arbetsgivaren kan bedriva sin verksamhet relativt ostört, utan att väcka misstankar från huvudentreprenör, fack eller Skatteverket. Arbetarna får, trots att de inte får ut hela sin lön, mer än vad de skulle få ut i sina hemländer. Staten får in skatteintäkter och den organiserade brottsligheten får sin del.⁴⁰

Ett problem är de många leden med entreprenörer och underkontrakt i byggbranschen, som försvårar möjligheten till en genomlysning av branschen.⁴¹

Penningtvätt – relativt lätt

Den svenska marknaden är på grund av sin begränsade storlek inte den mest lönsamma för gränsöverskridande kriminell verksamhet. Det finns dock indikationer på att Sverige är intressant för organiserad brottslighet från bland annat Estland, Lettland och Litauen genom att det är relativt enkelt att tvätta pengar.⁴²

Sverige är ett klart intressant land (för den organiserade brottsligheten), inte för att tjäna pengar i, men för att byta ut pengar. Här måste man täppa till. Vi tar de som springer med knark och hallickar men kommer inte upp i näringskedjan. De högt upp rör vi inte, så länge vi inte riktar uppmärksamheten mot penningströmmarna.⁴³

Anledningen till att Sverige skulle föredras framför andra länder runt Östersjön är att finanssäkerheten är låg och lagstiftningen svagare. Under 2004 lagfördes endast tre brott rörande penninghäleri och penningförseelse. I rapporten *Penningtvätt och Finansiell Brottslighet i Östersjöområdet* konstateras att: ”Den låga lagföringsgraden är därför sannolikt en konsekvens av brister i lagstiftningen och

---

³⁹ Rikskriminalpolisen Kriminalunderrättelsetjänsten: *Organiserad brottslighet i Sverige 2005*, Rapport 2005:2b

⁴⁰ Intervju kriminalinspektör, Polismyndigheten i Stockholms län

⁴¹ En studie av den organiserade brottsligheten bedrivs av Brottsförebyggande rådet i samarbete med Ekobrottsmyndigheten och företrädare för arbetsgivare och arbetstagare inom byggbranschen.

⁴² Dagens Nyheter: ”Kriminella nätverk föredrar Sverige för att tvätta pengar”, 23 mars 2006

⁴³ Intervju personal, Ekobrottsmyndigheten

underbemannade samt underfinansierade myndigheter, som gör det svenska rättsväsendet förhållandevis ineffektivt i bekämpningen av penningtvätt och terroristfinansiering”.⁴⁴

Mötet mellan den illegala och legala marknaden samt försök att kartlägga penningströmmarna står också alltmer i fokus i myndigheternas arbete. Denna utveckling har delvis kommit till stånd genom internationella påtryckningar riktade mot Sverige.

*Baltikum har gjort insatser på detta område som vi inte har gjort. De frågar sig om de kan samarbeta med oss eftersom vi har sådana begränsningar.*⁴⁵

3.4 Människohandel för sexuella ändamål – en ekonomiskt viktig del av den organiserade brottsligheten

Människohandel är, enligt Förenta Nationernas (FN) konvention om gränsöverskridande brottslighet och dess protokoll om människohandel, en rekrytering, förflyttning och/eller inhysande av en person med tvång, under falska förespeglingar eller annan otillbörlig påverkan med syfte att utnyttja henne eller honom. Förutom prostitution eller andra former av sexuell exploatering kan människohandlarnas offer utsättas för ”tvångsarbete, slaveri eller slaveriliknande sedvänjor, trädrom eller organhandel”.

Människohandel innebär alltid att någon skickar andra människor mellan världsdelar, länder, regioner eller städer i syfte att utnyttja dem eller dra fördel av dem eller deras arbete. FN uppskattar att upp till fyra miljoner kvinnor och barn är offer för människohandel varje år och att majoriteten av dem utnyttjas sexuellt och prostituerats. Enligt International Organization for Migration (IOM) säljs minst 500 000 kvinnor till lokala prostitutionsmarknader i Europa varje år. Exakta siffror är dock svåra att få fram. Internationella forskare nämner höga mörkertal och ökningarna de senaste åren.⁴⁶

Människohandel är en kedjebrottslighet. Ofta omfattas åtminstone tre länder; ursprungslandet, transitlandet och slutligen destinationslandet. I Europa sker människohandeln främst från Öst- och Centraleuropa till Västeuropa. Offren utnyttjas främst i prostitution, men det förekommer även rapporter om att de utnyttjas i jordbruks-, restaurang-, och hushållsarbete. Sverige fungerar både som destinations- och transitland i handeln med kvinnor och flickor för sexuella ändamål.⁴⁷

---

⁴⁴ S. Cornell, M. Jonsson, E. Poljarevic, T. Roule, N. Swanström: *Penningtvätt och Finansiell Brottslighet i Östersjöområdet*. Programmet för Sidenvägstudier, 2006

⁴⁵ Intervju jurist, Ekobrottsmyndigheten

⁴⁶ Näringsdepartementet: Faktablad, *Prostitution och människohandel*, april 2005

⁴⁷ I de förundersökningar som bedrivits i Sverige om människohandel och människohandelsliknande brott (det vill säga människohandel och grovt koppleri) har det inte förekommit några förpubertala brottsoffer. De flickor som förekommer som brottsoffer under 18 år är i de övre tonåren (16–17 år). Det finns dock indikationer på att Sverige nyttjas som transitland för barn.

Sverige har sedan den 1 juli 2002 en lag mot människohandel, *Människohandel för sexuella ändamål*. Lagen utvidgades den 1 juli 2004 till att även omfatta människohandel för tvångsarbete, organhandel m.m. För att kunna dömas för människohandel krävs att förövaren med hjälp av olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet, eller med annat otillbörligt medel rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar annan liknande åtgärd, och därigenom tar kontroll över en annan person med syftet att utnyttja personen i fråga för till exempel sexuella ändamål, tvångsarbete, organhandel, eller för att på annat sätt utnyttja en person som befinner sig i nödläge. Att ta kontroll över annan med hjälp av otillbörliga medel med syftet att utnyttja personen i fråga är straffbart.⁴⁸

Antalet anmälningar som rör människohandel för sexuella ändamål eller grovt koppleri har ökat i Sverige under de senaste åren. Ökningen hänger enligt bedömare samman med en kombination av ökande kunskaper och uppmärksamhet inom polisen samt en faktisk expansion.

Människohandel för sexuella ändamål är dock relativt begränsad i Sverige jämfört med andra länder i Europa. I övriga Norden uppskattar man exempelvis omfattningen av utländska prostituerade verksamma i landet på följande sätt: Finland – 3 000-6 000 kvinnor, Norge – 600-1 000 kvinnor och Danmark – 2 000 kvinnor. Det finns inte belagt hur många av dessa som är offer för människohandel. Det finns dock indikationer på att verksamheten i hög grad är organiserad.⁴⁹

I Sverige uppskattas 400-600 kvinnor vara offer för människohandel för sexuella ändamål.⁵⁰ Därutöver slussas ett okänt antal människor utsatta för människohandel via Sverige men som har ett annat land som slutdestination. En stor anledning till att Sverige i jämförelse med många andra länder är relativt förskonat från människohandel kan tillskrivas det aktiva och förebyggande arbetet mot prostitution och människohandel. Dessutom har Sverige en lagstiftning sedan 1999, Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster, som kriminaliserar köp eller försök till köp av sexuella tjänster. Lagen kriminaliserar endast köparen. Sammantaget bidrar detta till att kriminella nätverk har haft det svårt att etablera sig i landet inom detta område.⁵¹

Trots detta väljer illegala nätverk att etablera sig i Sverige. Det faktum att det är illegalt att köpa sex bidrar till att priserna för att köpa sexuella tjänster går upp, vilket innebär att även om verksamheten blir mer komplicerad, så är vinstmöjlig-

---

⁴⁸ Rikskriminalpolisen Kriminalunderrättelsetjänsten: *Människohandel för sexuella ändamål m.m. Lägesrapport 8, 1 jan - 31 dec 2005*, Rapport 2006:4

⁴⁹ I M. Lehti: *“Trafficking in women and children in Europe”*. The European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations Helsinki, 2003

⁵⁰ Siffran 400-600 kvinnor kommer från Rikskriminalpolisen, som dock avstår i sin senaste rapport (2006) från att göra en bedömning av hur många kvinnor och flickor som är offer för människohandel i Sverige, då antalet som uppdagas är avhängigt de resurser som läggs ned på denna typ av brottslighet.

⁵¹ Endast Sydkorea har en liknande lagstiftning. Lagen har också diskuterats i Finland, Litauen, Norge och Spanien.

heterna goda. Det är också relativt enkelt och billigt att resa mellan Sverige och östeuropa, som de flesta kvinnor som är offer för människohandel kommer från.⁵² Stockholm fungerar som en transitregion för vidare transport till andra städer i Sverige, samt även andra nordiska länder, som Norge, Danmark och Finland.⁵³

Även om Sverige och Stockholms län är förhållandevis förskonat jämfört med övriga nordiska länder och huvudstäder när det gäller människohandel för sexuella ändamål är problemet med de övriga aspekterna och formerna av organiserad brottslighet ungefär lika stort. De grupperingar som driver bordeller är också samma grupperingar som figurerar i samband med langning av sprit, utpressning, förfalskning, narkotikasmuggling och stöld.⁵⁴ 2004 beslagtogs exempelvis tullen i Stockholms län 5,7 kg amfetamin av en person som tillhör en människohandelsorganisation. En metod som använts är att kvinnan som förs till Sverige samtidigt utnyttjas som kurir för narkotika och valuta.⁵⁵

Vi ser stora mängder stöldgods, narkotika i viss utsträckning och valuta. Kapitalvaror, som teknisk utrustning, kameror, bärbara datorer och exklusiva kläder dominerar, de är lätta att omsätta, transportera och bära.⁵⁶

Sexköpare kan också utsättas för utpressning och inbrott.

Jag tror det finns ett stort mörkertal där man använder sexköpare i utpressningssyfte. Vi har sett exempel på män som köper prostituerade. En tid efteråt får de inbrott, och blir dessutom utpressade på pengar.⁵⁷

Antalet fall av människohandel som tas upp i domstol är avhängigt de resurser som läggs på att utreda denna typ av brott. Även här är problemet att de människohandlare och hallickar som döms snabbt ersätts med nya, utsända från de kriminella grupperingarna för att hålla verksamheten igång. Som en intervjuperson påpekar är dessa personer möjliga att offra, medan själva organisationen lever vidare. Likaså kan de kvinnor som skickas hem återvända eller ersättas med andra

I viss mån har folk inga val, även de som jobbar med det. Det finns en vilja att ha pengar, men rädsla är en lika stark drivkraft. Sanktionssystemen är fruktansvärda.⁵⁸

---

⁵² Apropå: ”Sexköpare blundar för trafficking”, 3/2006

⁵³ Rikskriminalpolisen Kriminalunderrättelsetjänsten: *Människohandel för sexuella ändamål. Lägesrapport 6. 1 januari – 31 december 2003 2004:2* samt Transcrime: *Study on National Legislation on Prostitution and Trafficking in Women and Children*, 2005

⁵⁴ Intervju kriminalinspektör, Polismyndigheten i Stockholms län

⁵⁵ Åklagarmyndigheten/Utvecklingscentrum: *Människohandel*, RättsPM 2005:19

⁵⁶ Intervju kriminalinspektör, Polismyndigheten i Stockholms län

⁵⁷ ibid

⁵⁸ ibid

Ytterligare en intervju person är inne på samma spår.

Vi har åtalat massor med hallickar och människosmugglare, jag vet inte hur många. Men de är lika utbytbara som de människor som traffickeras. Man byter bara ut spelarna.⁵⁹

3.5 Utvecklingen i Stockholms län

Den illegala marknaden är, som tidigare har konstaterats, i stora delar en spegelbild av den legala. Den organiserade brottsligheten i Stockholms län präglas därför framförallt av länets betydelse vad gäller ekonomi, relativ befolkningsstorlek samt dess geografiska läge vid Östersjön. Länet har goda förbindelselänkar med omvärlden i form av hamnar och flygplatser. Dessa förbindelselänkar bidrar dock också till länets funktion som dels mottagare och dels transitnod för mycket av den östersjörelaterade organiserade brottslighet som når Sverige. Detta gäller inte minst smuggling av narkotika och alkohol, där Stockholm näst efter Skåne är den region som uppvisar flest brott mot smugglingslagen.⁶⁰ De brottsliga nätverken har en högre grad av organisering i Stockholm än i övriga landet och det östeuropeiska inslaget är tydligare.

Sett till antalet anmälda brott utan hänsyn tagen specifikt till den organiserade brottsligheten anmäls det också i relation till folkmängden flest brott i storstadslänen och allra flest i Stockholms län. År 2006 anmäldes till exempel 17 900 brott per 100 000 invånare i Stockholms län jämfört med Västerbottens län, som ligger lägst med 9 000 brott per 100 000 invånare.⁶¹

Brottsligheten ändrar karaktär och blir grövre

Ett exempel på Stockholms ställning som ekonomisk centra för såväl legala som illegala transfereringar gäller kontanthantering. Kontanter är ”ett förvånansvärt vanligt betalningsmedel inom svensk ekonomi”. Uppskattningsvis 45-65 procent av all sedelanvändning kan inte förklaras, trots att hänsyn tagits till legala obeskattade betalningar.⁶² Det finns i detta sammanhang en stor slagsida mot Stockholm. 80 procent av den oförklarliga sedelanvändning kan härledas till Stockholms län.⁶³ Hur stor del som härrör från organiserad brottslighet är okänt.

Handeln i Stockholm, liksom i övriga landet, har drabbats av välorganiserade stölder, något som tyder på att det finns ”beställningar” på varor utlagda.

---

⁵⁹ Intervju åklagare, tidigare vid Internationella åklagarkammaren

⁶⁰ Brottsförebyggande rådet: *Brottsutvecklingen 2001-2003*, Rapport 2004:3

⁶¹ Brottsförebyggande rådets statistik, www.bra.se

⁶² Ekobrottsmyndigheten: *Ekobrottsligheten och ekobrottslingar i ett framtidsperspektiv*, 2005

⁶³ Intervju personal, Skatteverket

Nu senast var det jeans. Tjuvar bryter sig in och stjälar 500-600 par och slår till över hela landet. Det ligger en central order bakom det där. Jag är inte främmande för att dessa partier går på export. Jag har svårt att se att det skulle ge avkastning i Sverige.⁶⁴

En trend inom handeln är att medan rånen mot näringsidkare har blivit färre, så har tillvägagångssättet vid rån medfört grövre våld och tuffare metoder. En intervjuperson menar att det grövre våldet delvis hänger samman med inresta kriminella, som är vana vid att använda sig och mötas av en större brutalitet från polisens sida. Den svenska återhållsamheten med att använda våld vid ingripande inskränker även brottslingarnas våldsanvändande.

De som känner till Sverige vet att i grunden att det är osannolikt att du blir skjuten när du blir jagad. Du blir inte pressad.⁶⁵

Antalet anmälningar om utpressning har ökat stadigt i Stockholms län det senaste decenniet, från 162 anmälningar 1996 till drygt 375 anmälningar 2006. Även antalet fall av övergrepp i rättsak som hot mot vittnen och målsägare i brottmål har ökat.⁶⁶ Bakom ökningen antas den organiserade brottsligheten ligga, framför allt kriminella MC-gäng. I dagsläget är utpressning mot det lokala näringslivet och privatpersoner en etablerad och omfattande verksamhet bland vissa grupper.⁶⁷ Ofta finns det ett ekonomiskt intresse bakom, som vill komma in på en viss marknad, ta över ett företag eller komma över lokaler. Svensk Handel uppskattar att tio till femton procent av alla ärenden som rör utpressning och hot polisanmäls.⁶⁸

51 tillslag mot människohandel i Stockholms län

I Sverige är Stockholms län den enskilt största mottagaren av kvinnor utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Rikskriminalpolisen har uppskattat att det finns 150-200 kvinnliga offer för människohandel för sexuella ändamål i Stockholms län, vilket motsvarar en tredjedel av de uppskattningsvis 400-600 kvinnor som finns i landet som helhet. Kvinnorna transporteras till Stockholm främst via färjeförbindelserna över Östersjön. Därefter slussas de antingen vidare till övriga Norden och Europa eller prostitueras i länet. De hålls under strikt bevakning av halllickar och isoleras från samhället i övrigt.

Det vanligaste är att kvinnor som är offer för människohandel prostitueras i lägenheter. Antalet lägenhetsbordeller har under senare år ökat och därmed har prostitutionens geografiska spridning också blivit mer utbredd i länet. Gatuprostitutionen, som tidigare främst varit koncentrerad till Stockholms innerstad, har istället minskat. En bidragande orsak till denna utveckling är lagförändringen 1999, men den

---

⁶⁴ Intervju säkerhetsansvarig, Svensk Handel

⁶⁵ ibid

⁶⁶ Brottsförebyggande rådet statistik, www.bra.se

⁶⁷ Rikskriminalpolisen Kriminalunderrättelsetjänsten: *Systemhotande brottslighet i Sverige 2004*, Rapport 2004:9b

⁶⁸ Dagens Nyheter: "Hot som går hem", 2006-03-05

tekniska utvecklingen spelar också en viktig roll. Internet, e-mail och mobiltelefoner öppnar upp för nya möjligheter att marknadsföra och komma i kontakt med hallickar och prostituerade.⁶⁹ Detta bidrar till att verksamheten har blivit mer lätt-tillgänglig, anonym, utbredd och därmed också svårare att komma åt för berörda myndigheter.⁷⁰

Utredningar rörande människohandel är mycket resurskrävande. Av denna anledning är antalet människohandelsoffer som uppdragas i Sverige till stor del beroende av de personella och ekonomiska resurser som avsätts för detta ändamål. Mot denna bakgrund beslutade regeringen att, utöver de ordinarie anslaget, tilldela polisen ytterligare 30 miljoner för att bekämpa människohandeln under 2004-2006. Dessa pengar kom bland annat att finansiera Citypolisens *Projekt Europa* som är en del av Nova-projektet.⁷¹ *Projekt Europa* fick till uppgift att identifiera och lagföra kriminella personer och nätverk som bedriver människohandel för sexuella ändamål och därtill hörande brottslighet. Under dessa år har de extra resurserna och *Projekt Europa* bidragit till att sammanlagt 51 tillslag mot organiserad brottslighet med koppling till människohandel genomförts och ett antal gärningsmän har därmed kunnat lagföras. I samband med tillslagen har det även gjorts en mängd beslag av bland annat narkotika och vapen vilket återigen vittnar om att de kriminella nätverken som profiterar på att sälja människor har ett brett verksamhetsfält med inkomster från ett flertal brottsliga aktiviteter.

Kartan på nästa sida visar var tillslagen har ägt rum. Det ska noteras att de lägenheter och adresser som *Projekt Europa* slagit till mot bara utgör en del av det totala antalet lägenheter och adresser i Stockholms län som kriminella nätverk har som sin bas för människohandel för sexuella ändamål och annan kriminell verksamhet.

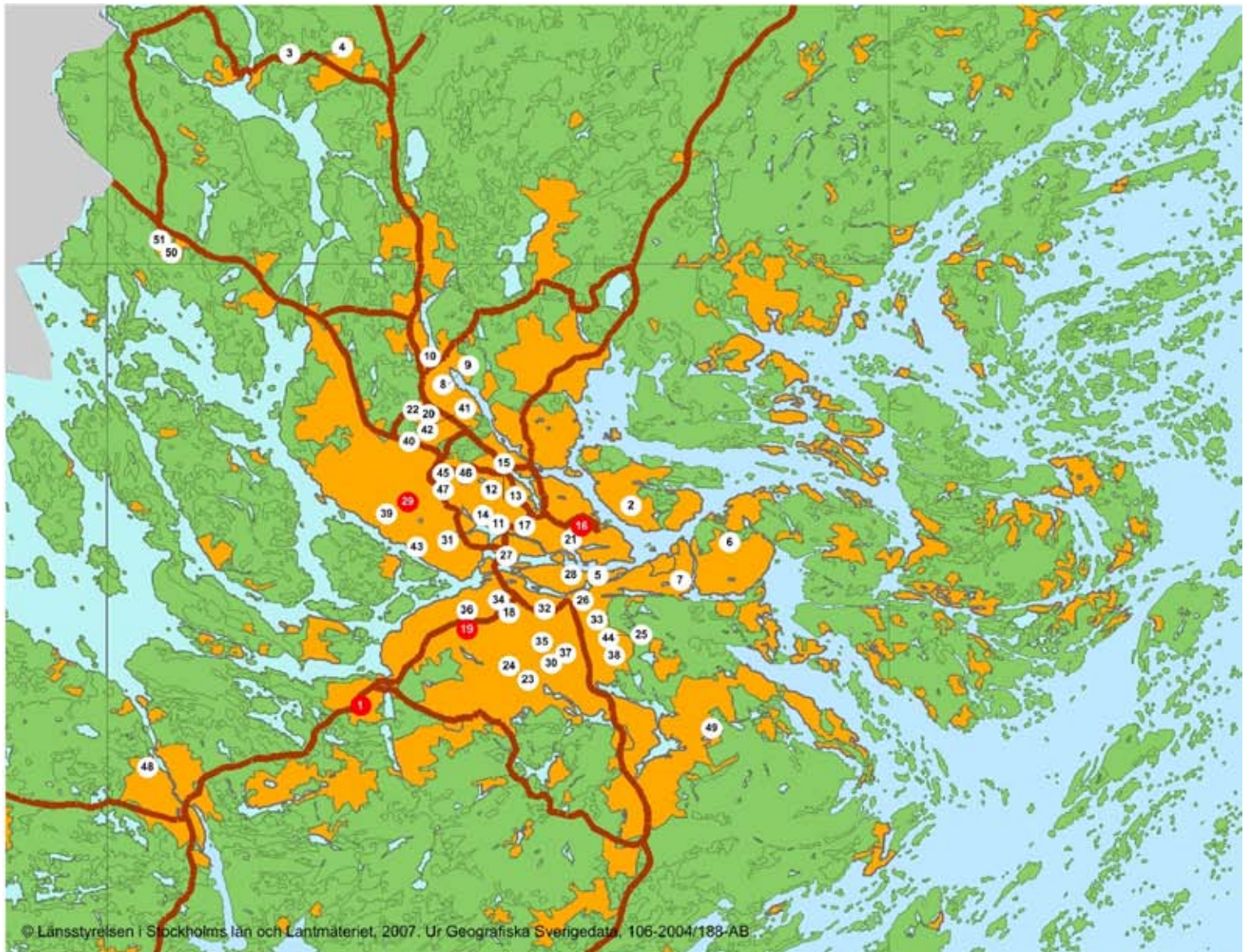
Även om villor och bostadsrätter är representerade är den typiska bordellen inhyst i hyreslägenheter (huvudsakligen i det allmännyttiga bostadsbeståndet) i större lägenhetskomplex med hög omsättning av hyresgäster. Det finns exempel där den boende har fällts i brottsmål rörande människohandel för sexuella ändamål, men där bostadsbolaget förlorat målet om vräkning i hyresnämnden i och med att besittningsrätten är så pass väl skyddad. Det krävs bevis för att lägenheten varit en nödvändig förutsättning för verksamheten för att vräkningen ska kunna genomföras, vilket i praktiken ställer höga krav på bevisföringen.

---

⁶⁹ Transcrime: *Study on National Legislation on Prostitution and Trafficking in Women and Children*, 2005

⁷⁰ Intervju samordnare, Socialtjänsten Stockholms Stad

⁷¹ Projekt Nova II är en länsgemensam satsning mot yrkeskriminella i Stockholms län. 2-årsprojektet pågår till och med utgången av 2007.

Adress	Kommun/stadsdel	Adress	Kommun/stadsdel	Adress	Kommun/stadsdel
1. Rådmansbacken	Botkyrka	18. Cirkusvägen	Liljeholmen	35. Bastuhagsvägen	Enskede-Årsta
2. Lillåkersvägen	Lidingö	19. Elsa Borgs Gata	Hägersten	36. Isjaksgränd	Hägersten
3. Fågelvägen (villa)	Sigtuna	20. Stavangergatan	Kista	37. Oppundavägen	Farsta
4. Lindvägen	Sigtuna	21. Grevgatan	Östermalm	38. Horisontvägen	Skarpnäck
5. Henriksdalsringen	Nacka	22. Sibeliusgången	Kista	39. Grimstagatan	Hässelby-Vällingby
6. Ornövägen	Nacka	23. Gillerbacken	Vantör	40. Hyppingeplan	Spånga-Tensta
7. Duvnäsavägen	Nacka	24. Olshammsgatan	Vantör	41. Trondheimsg.	Kista
8. Malmvägen	Sollentuna	25. Emågatan	Skarpnäck	42. Oslogatan	Kista
9. Malmvägen	Sollentuna	26. Olaus Magnus v.	Skarpnäck	43. Gubbkärrsbacken	Bromma
10. Lagmansv. (villa)	Sollentuna	27. Strålgatan	Kungsholmen	44. Fogdevägen	Skarpnäck
11. Johan Enbergs v.	Solna	28. Åsögatan	Katarina-Sofia	45. Kavallerivägen	Sundbyberg
12. Östervägen	Solna	29. Söderberga Gårdsv.	Hässelby-Vällingby	46. Skidbacken	Sundbyberg
13. Brahevägen	Solna	30. Läggestavägen	Vantör	47. Solvalla camping	Sundbyberg
14. Storgatan	Solna	31. Stopvägen	Bromma	48. Rösavägen	Södertälje
15. Blomgatan	Solna	32. Valla Torg	Enskede-Årsta	49. Skålsättrav. (villa)	Tyresö
16. Skeppargatan	Östermalm	33. Huvudskärsvägen	Skarpnäck	50. Råbystigen	Upplands-Bro
17. N:a Stationsgatan	Normalm	34. Cedergrensvägen	Liljeholmen	51. Fasanstigen	Upplands-Bro

Figur 1: Kartan och tabellen visar vilka adresser som *Projekt Europa* slagit till mot under 2004-2006.

Nedan beskrivs kortfattat verksamheter som bedrevs vid fyra adresser. Syftet är dels att visa på den organiserade brottslighetens geografiska spridning i länet och dels att illustrera den multikriminalitet som de kriminella nätverken är engagerade i.

På *Rådmansbacken, Botkyrka* drevs en lågprisbordell av en rysk kvinnlig hallick. Under ett halvår arbetade 13 ryska kvinnor i lägenheten, tre eller fyra stycken samtidigt. Kvinnorna delade ut visitkort på restauranger, i närbutiker, i tunnelbanan, och i taxibilar för att locka kunder. Ett samlag kostade 500 kronor. Eftersom detta betraktades som ett lågt pris, drog lägenheten till sig ett stort antal kunder. Som ett exempel kan nämnas att en av kvinnorna hade 450 kunder på 40 dagar. Då sexköparna på grund av tillströmningen fick köa utanför lägenheten, reagerade omkringboende på att det ofta var bråkigt, och ringde polisen. *Projekt Europa* bedrev redan spaning mot lägenheten, men som en följd av polisanmälan genomfördes tillslaget tidigare än beräknat våren 2005. Hallicken dömdes till tre och sex månaders fängelse för grovt koppleri. Det finns indikationer på att en del av vinsten från bordellen betalades vidare, men till vem eller vilka är inte känt av polisen.

På *Skeppargatan, Östermalm* sålde tre till fem prostituerade sex. Kvinnorna kom från Ryssland och arbetade även legalt som prostituerade i Tyskland. Troligtvis låg samma organisatör bakom verksamheten i både Sverige och Tyskland. I ärendet förekom även narkotika, dels då de prostituerade missbrukade, dels då männen som var hallickar/pojkvänner till de prostituerade sålde och distribuerade narkotika. Skeppargatan var en av flera lägenheter som hyrdes ut i andra hand till ett nätverk, och som användes för kriminella syften. Prostitution bedrevs i tre eller fyra olika lägenheter.

Mellanhanden som förmedlade lägenheten på Skeppargatan förmedlade också lägenheter i andra hand till andra kriminella nätverk, bland annat en gruppering från Vitryssland bedrev en ”fabrik” som tillverkade förfälskade dokument och kreditkort. Tillslaget mot lägenheten på Skeppargatan ägde rum hösten 2005. Mellanhanden som förmedlat lägenheterna dömdes till två års fängelse.

På *Elsa Borgs gata, Hägersten* fungerade en pizzeria som en central för kriminell verksamhet. Basen för verksamheten var den jugoslaviska maffian som samarbetade med kriminella från Ryssland och Estland. Polisen känner till ett tiotal kvinnor från Estland som såldes på restaurangen och som skickades till kunder därför. Tiina som beskrivs i detta avsnitt var en av dem. När polisen gjorde tillslag mot restaurangen 2004 var det med anledning av prostitutionsverksamheten. Men vid tillslaget upptäcktes även stora mängder av illegal sprit och cigaretter, samt 300 g amfetamin och ett antal vapen.

Resturangägaren fick ett år för vapenbrott, medan andra personer med anknytning till restaurangen fick hårdare straff för bland annat människohandel. Tillslaget innebar också att en träffpunkt för kriminella försvann.

Under hösten 2004 slog polisen till mot en lägenhet på *Söderberga Gårdsväg, Hässelby-Vällingby* efter en tids spaning. Utredningen visade att en svensk man

tillsammans med sin polska hustru organiserade bordellverksamhet i lägenheten. Hustrun rekryterade kvinnorna från Polen med hjälp av en annan polsk man. Det kunde aldrig slås fast, men polisen hade anledning att tro att organiserade kriminella nätverk i Polen var inblandade i rekryteringen. Sammanlagt var det nio kvinnor som sålde sexuella tjänster i olika omgångar.

Huvudmannen hade även en egen byggfirma och hade i det sammanhanget dessutom gjort sig skyldig till ekonomisk brottslighet. Han dömdes till sammanlagt fyra år och sex månaders fängelse för grovt koppleri, grovt skattebrott, bokföringsbrott, grovt rattfylleri, olovlig körning, stöld, mened och anstiftan till urkundsfalskning. Hustrun dömdes för grovt koppleri och två år och sex månaders fängelse.

En människa trasig för livet – människohandelns pris

Genom fönstret ser hon den svenska servintern töa bort och lämna den våta asfalten naken. De mentala skyddsmurar hon byggt upp under åren av sex-slaveri, har för länge sedan rämnat. På den slutna avdelningen sitter hon nu ensam och likgiltig. Vi kan kalla henne Tiina – och hon är ett av människohandelns offer.

Vem eller vad bestämmer värdet av en människa, värdet av ett liv? Är det ett lotteri vem som blir lycklig och vem som inte blir det?

För Tiina, som för drygt 20 år sedan föddes i en av staterna öster om Östersjön, var drömmen om det lyckliga livet något att klamra sig fast vid. I hennes hemstad ligger arbetslösheten på 70 procent och alkoholister och missbrukare är överrepresenterade bland släkt, vänner och grannar. I den miljön var drömmen viktig eftersom den gav Tiina kraft.

– Det här handlar om unga människor som inte sitter framför Internet och väljer gymnasieutbildning. De stannar inte hemma en dag för att de ”känner sig lite hängiga”. Det handlar om helt andra förutsättningar – en timme härifrån med flyg kan du se det, säger Patrik Cederlöf som är socialsekreterare på prostitutionsenheten vid Socialtjänstförvaltningen i Stockholms stad och som på nära håll följt Tiinas livsöde sedan hon kom till Sverige.

I de tidiga tonåren började hon arbeta på en av småstadens nattklubbar. Kanske upplevde hon det som ett steg på vägen till det lyckliga, självständiga livet när några män ställde frågan ”vill du följa med till Sverige”. Svaret var givet för Tiina. Klart hon ville följa med till det rika landet i väst.

”Han är svettig och luktar illa – men du har inget val”

Men det som Tiina kanske hoppades var vägen till ekonomiskt oberoende blev något helt annat. Det rika landet Sverige tog inte emot henne med öppna respektfulla armar. Istället innebar vistelsen i Stockholm ett enda långt livegenskap i hallickars styre. Patrik berättar om hur en arbetsdag för Tiina kunde se ut. En arbetsdag möjliggjord av ett mentalt vakuum skapat av alkohol och droger och av svenska mäns efterfrågan.

– Du vaknar upp en eftermiddag och någon säger åt dig att du ska vara klar om en halvtimme. Du sätts i en bil och körs till en förenings källarlokal där det finns 30 män. Du blir bjuden på alkohol och kanske mer därtill. Sedan är det fritt fram för männen att göra det de vill med dig och din kropp.

– Eller ta ett besök på en mindre restaurang. Ägaren har rätt att göra vad han vill med dig i en halvtimme så han tar med dig in på toaletten. Karlén är så stor att han knappt får plats. Han är svettig och luktar illa, men du har ingen annan möjlighet än att gå med på vad han vill. Annars kommer han eller någon annan att slå dig.

Patrik vet vad han talar om. Under 2006 hade han kontakt med 40 tjejer i Stockholms län som alla uppmärksammats genom polisens spaning och tillslag i människohandelsärenden. Berättelsen om Tiina är typisk för en ung kvinna som fallit offer för människohandel.

– Hade jag frågat dem på deras första arbetsdag här i Stockholm hade de säkert varit tämligen nöjda. ”Jag tjänar pengar – kan köpa de där snygga jeansen och den hellånga pälsen och den där parfymen jag sett på reklamen. Annars skulle jag ju inte tjäna pengar alls”. Men det räcker att skrapa lite på ytan så finns det ingen som inte skulle välja att göra något annat om de hade möjlighet till det. Den lyckliga horan finns inte, säger Patrik.

Om nu kvinnorna själva inte har något val borde väl åtminstone den svenska lagstiftningen sätta käppar i hjulen för människohandeln för sexuella ändamål. Det är enligt svensk lag en brottslig handling både att förmedla tjejer för sexuella ändamål och att köpa sex.

– Visst – den svenska lagstiftningen försvårar för organisatörerna. Men vi har uppenbarligen en stor efterfrågan. De här tjejerna är vana att ta emot 15-20 kunder om dagen i Stockholm, säger Patrik.

Återupplevd skam i den svenska rättssalen

När polisen efter en tids spaning slog till fanns både hallickar, sexköpare och tjejer i lägenheten. För Tiina var detta starten av en flerårig kontakt med de svenska myndigheterna. Eftersom hon fallit offer för människohandel och sexköp titulerades hon målsägande.

Några år in på 2000-talet var det förebyggande människohandelsarbetet i Sverige ännu i sin linda. Kunskapsläget hos de inblandade myndigheterna, om offrens situation och erfarenhet, var ännu inte tillräcklig. Något som rättsprocessen skulle visa med cynisk tydlighet.

– Den innehöll många dåliga saker – som att man hade liten förståelse för det trauma som tjejerna hade utsatts för. Det ställdes många frågor i långa förhör som ofta var väldigt detaljerade, säger Patrik.

I boken Flickan och skulden beskriver författaren Katarina Wennstam rättsprocessen för våldtäktsoffer som Den andra våldtäkten. Det räcker liksom inte med själva våldtäkten. Våldtagna kvinnor känner sig ännu smutsigare efter det svenska rättssystemets behandling.

När Patrik Cederlöf berättar om de tjejer han är i kontakt med, är det inte svårt att dra samma slutsats när det gäller offren för människohandel för sexuella ändamål. I de svenska rättssalarna får de svara på detaljerade frågor om vad de varit utsatta för – med gärningsmännen sittande vid bordet mittemot. Höga krav ställdes på Tiina i rättssalen – trots att hon var den som fallit offer för en grym brottshandling.

– Man kan väl säga att hon inte presterade det man önskade sig av henne i rättegången. Hon ville inte berätta så mycket och upplevdes som obstinat. Ingen tänkte på varför hon inte berättade och mitt i allt detta glömde man lite bort hennes mående, säger Patrik.

Tiina själv var egentligen livrädd där hon satt i målsägarstolen. Hon trodde att den svenska polisen skulle sätta henne i fängelse i 10 år för prostitutionen – det var vad hennes hallick sagt till henne. Tänk om hon dessutom skulle skickas tillbaka till hemlandet! Hennes absolut största skräck var att vetskapen om hennes leverne som prostituerad skulle spridas i hemstaden.

De kostym- och dräktklädda svenskarna i rättssalen var helt ovetande om alla dessa tankar som snurrade i Tiinas huvud och fortsatte därför att avfyra detaljerade frågor om sexslaveriet: vilka, hur, vad, var, varför och när?

Socialtjänstförvaltningen blev inkopplad i fallet Tiina eftersom den ska erbjuda mat, husrum och terapi till människohandelsoffer så länge rättsprocessen pågår. Det kan handla om tre, sex eller nio månader eller ett år – så länge åklagaren eller förundersökningsledaren behöver arbeta med fallet. Sedan ska kvinnorna skickas tillbaka till hemlandet.

– Frågan är bara om man ska börja ge terapi till en sådan här person eller om man ska låta det vara. Om man inte följer upp terapin riskerar man att göra mer skada än nytta. Dessutom vill tjejnerna i nio fall av tio åka hem, säger Patrik.

Ett växande svart hål i själen

Tiina ville inte åka hem. Hon sökte arbetstillstånd i Sverige och fick det. Hon försörjde sig på städjobb och hade kontakt med en frivilligorganisation som såg till att hon hade ett boende. Men under ytan började något förfalla. Allt uppdagades för Patrik en vårdag för drygt ett år sedan. Tiina hade blivit utslängd från ytterligare ett boende sedan hon blivit förvirrad, hackat sönder golvet med en sekator och slängt saker mot den hon delade lägenheten med. Tillsammans med en polis åkte Patrik för att hämta Tiina.

– Hon stod med en klädpåse i ena handen och en katt i en bur i den andra. Vi upplevde redan när vi hämtade henne att hon var psykotisk. Vi var inga psykologer eller läkare men det var upplevelsen vi fick. Det var den typ av dåligt mående som man kan se hos traumatiserade personer, säger Patrik.

Sedan den dagen har det varit turbulent. Skyddade boenden har varvats med besök och övernattnings hos psykakuter. Under ett halvår har hon intagits enligt lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT) ett tiotal gånger.

Turbulensen gällde också ansvaret – vems ärende var Tiina egentligen? Det är inte varje dag som stadsdelar eller kranskommuner har människohandelsärenden på sitt bord och förvirringen var total. Och den som hamnar mellan stolarna när myndigheter pekar på varandra är förstas brottsoffret. Utan att planera det kom Patrik att bli en mycket viktig person för Tiina. Hon kunde ringa honom ett tjugotal gånger per dygn. Med tanke på att Tiina var ett av många ärenden på Patriks bord vid tidpunkten, är det inte svårt att se behovet av fler stödpersoner hos de svenska myndigheterna.

– Tjejerna upprätthåller stilen och humöret i det skyddade boendet i en vecka ungefär – sedan börjar de förfalla. Det blir så skört och bräckligt. Och jag blir orolig i de situationerna – vad gör man med dessa personer? Vem ska ta hand om skrapet när de förfaller fysiskt och psykiskt?, säger Patrik.

En dag ringer telefonen. Det är Tiina som är hysterisk och vill att Patrik ska åka dit. Hon upprepar sig, säger sig se zombies och folk i sin lägenhet och i sitt huvud. Detta blev också slutet på Tiinas liv i konstruerad självständighet. Sedan en tid tillbaka är hon inskriven på långtidsvård för psykossjuka. Det är svårt att förstå att hon egentligen borde vara en glad tjej på drygt 20 år med livet framför sig.

– Förr var hon så noggrann med sitt utseende. Det var hennes fasad. Nu har hon klippt av sig allt hår. Bara tofsar kvar. Och så har hon gått upp 20 kilo. Och när du tänker dig en galen människa – ja då uppfyller hon alla kriterier, säger Patrik. Patrik tror inte att Tiina någonsin kommer att bli en hel människa igen som klarar sig själv, har vänner och går på Skansen en solig dag eller på krogen för att fira en examen.

– Det är bedrövligt och det är till stor del på grund av att svenska män behandlat henne som de har gjort. Köper man en människa på det här sättet – då har man en horribel människosyn. Om man struntar i information, argument och bevis kring människohandel för sexuella ändamål måste man helt sakna respekt för andra människor, avslutar Patrik.

Vem eller vad bestämmer värdet av en människa, värdet av ett liv? På den frågan finns inga raka svar. Men en sak är säker – på sitt rum på avdelningen för psykossjuka tynar Tiina bort. En trasig människa – människohandelns pris.

4. Tillväxt och jämställdhet

Syftet med rapporten är att ge en bild av hur den organiserade brottsligheten utgör ett hinder för en långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen. Organiserad brottslighet betraktas traditionellt som en polisiär och social fråga och inte som en fråga om regional utveckling och jämställdhet. På vilket sätt kan då den organiserade brottsligheten och människohandeln vara ett hot mot en hållbar tillväxt och jämställdhet i Östersjöregionen?

4.1 Skillnader i levnadsvillkor grogrund för organiserad brottslighet

Betoningen i denna rapport ligger på det hot som den organiserade brottsligheten utgör mot en hållbar tillväxt i Östersjöregionen. Hållbar tillväxt innebär att behoven hos människor som lever idag tillgodoses utan att kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov äventyras. I arbetet med hållbar tillväxt ska ekologiskt, social och ekonomisk hållbarhet integreras som horisontella dimensioner. Den organiserade brottsligheten påverkar alla tre dimensioner.

Tillväxt i Östersjöregionen

Som framhålls i rapporten finns det idag goda möjligheter för ökad tillväxt och en fortsatt god ekonomisk utveckling i Östersjöregionen. Samtidigt diskuteras den organiserade brottslighetens omfattning och påverkan på samhället flitigt i länderna runt Östersjön av berörda myndigheter, organisationer och experter.

Synsätt och perspektiv skiljer sig mellan länder, geografiska områden, mellan myndigheter och inom myndigheter.⁷²

Bedömningarna varierar från att organiserad brottslighet ses som ett påtagligt hot som kan leda till stora skador på den regionala och globala ekonomin samt det politiska livet, till att det inflytande som den organiserade brottsligheten utövar bedöms vara försumbart och hotbilden överdriven.

De flesta bedömare är dock eniga om att den organiserade brottsligheten är en faktisk realitet som kan utgöra ett hot för en hållbar tillväxt i Östersjöregionen åtminstone inom vissa delar av ekonomin.

Ur ett tillväxtperspektiv är det en konkurrensfördel för en region att upplevas som trygg, rättssäker och fri från korruption. Den organiserade brottsligheten kan försvåra byggandet av ett långsiktigt stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls. En sådan utveckling skulle ge Östersjöregionen negativ publicitet och ett dåligt varumärke, och på sikt skada turistnäringen och affärsförbindelser, då turister och utländska investerare riskerar att skrämmas

---

⁷² Intervju forskare, Uppsala Universitet

bort. En grogrund för brottslighet är avsaknaden av social välfärd, det vill säga fattigdom, arbetslöshet och sociala klyftor. I detta avseende är Östersjöområdet ett exempel på ett ”spänningsfält” av tillgång och efterfrågan på kriminella varor och tjänster mellan ”rika” och ”fattiga” länder runt Östersjön men också mellan regioner inom länderna.

Ekonomisk och organiserad brottslighet – två sidor av samma mynt

Ökad tillväxt kan också leda till ökad ekonomisk brottslighet. I branscher med god tillväxt finns risken att oseriösa företag tar hand om den ökande efterfrågan. De seriösa näringsidkarna riskerar att slås ut när den svarta sektorn växer.⁷³

All ekonomisk brottslighet är i någon mening ett hinder för hållbar ekonomisk tillväxt, även om graden av hot varierar. I Sverige står ofta enskilda personers brott i centrum. Branscher kan också präglas av ett utbrett fusk, utan att det finns nätverk eller organisationer bakom. Den del den organiserade brottsligheten står för har dock kommit att uppmärksammas mer under senare år, bland annat på grund av de långtgående konsekvenser denna typ av brottslighet kan medföra. Den organiserade brottsligheten förutsätter någon form av ekonomisk brottslighet. I takt med att den organiserade brottsligheten utvecklar sina metoder, blir också den ekonomiska brottsligheten alltmer utbredd och sofistikerad, enligt bedömare. Pengar som förvärvats genom illegal verksamhet måste investeras, företrädesvis på den legala marknaden.

Den organiserade brottsligheten kan inom vissa områden av ekonomin påverka den ekonomiska tillväxten – konkurrensen snedvrids, och företagsklimat och investeringsmöjligheter påverkas negativt. Idag finns enligt bedömare de största riskerna i Sverige framförallt inom restaurangbranschen, byggbranschen och städbranschen.⁷⁴

Idag är det fler representanter för den legala marknaden som omedvetet eller medvetet ger möjlighet att ge avsättning för illegala medel.⁷⁵

Användande av legala kommersiella strukturer kan tjäna som en täckmantel för illegal verksamhet, men ger också möjlighet att investera kriminellt förvärvade pengar som på detta vis blir ”legala”. Det är inte bara förbehållet de så kallade ”manschettbrottslingar” utan även de grupperingar/nätverk som karakteriseras av våldsanvändning. Företag kan befinna sig i gränslandet mellan den svarta och vita ekonomin. Genom att det finns ett kapital av svarta pengar tillgängligt, har företagen ett bättre utgångsläge att konkurrera.

---

⁷³ Ekobrottsmyndigheten: *Ekobrottsligheten och ekobrottslingarna i ett framtidsperspektiv*, 2005

⁷⁴ Intervju forskare, Uppsala Universitet

⁷⁵ Intervju personal, Ekobrottsmyndigheten

Alla vill bli respekterade. Att driva företag är ett medel för att bli socialt anpassad och respekterad för något annat. Jag tror det är få som i längden njuter av kriminell verksamhet. Sedan drivs vissa av ren girighet, då det ger mycket snabba pengar.⁷⁶

4.2 Ingen jämställdhet när kvinnor och barn exploateras av den organiserade brottsligheten

Jämställdhet är ett tillstånd som kan anses råda när kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter.

Den organiserade brottslighetens patriarkala strukturer gör kvinnor och barn sårbara, i synnerhet i länder där deras ekonomiska, sociala, rättsliga och politiska rättigheter är undermåliga. Arbetslöshet, fattigdom, ojämställdhet och okunskap om människohandel bidrar till att kvinnor lockas, luras eller tvingas lämna sina hemländer för osäkra villkor. Det finns ett ”utbud” av människor som försöker skapa sig ett bättre liv, och människor som är beredda att exploatera och profitera på detta, som säljare och köpare. De kvinnor som kommer till Sverige som offer för människohandel är ofta de som lever under mycket knappa ekonomiska och svåra sociala förhållanden i sina respektive hemländer.⁷⁷

Kvinnor och barn är lönsamma för den organiserade brottsligheten, i synnerhet som prostituerade. Den internationella handeln med kvinnor och barn beräknas göra vinster på sju miljarder dollar om året, vilket gör den till den tredje största verksamheten för den organiserade brottsligheten efter narkotika och vapen.⁷⁸ Upptäcktsrisken är relativt liten och att straffet för denna typ av brottslighet är generellt lågt, jämfört med narkotika- och vapenbrott.

Människohandel

Tre huvudsakliga bakomliggande orsaker till människohandel har identifierats: ekonomiska, sociokulturella samt legala och politiska orsaker. En ojämn resursfördelning och brist på försörjningsmöjligheter resulterar i en sårbarhet och utelämnar människor åt människohandel. Förtryck av kvinnor och barn i form av patriarkala familje- och samhällsstrukturer där kvinnor underordnas män är en bidragande orsak till människohandel, då det bidrar till både att det finns ett utbud och en efterfrågan på sexuella och andra tjänster som driver på människohandel.⁷⁹ Brist på tillfredsställande lagstiftning, fungerande förvaltning och effektivt rättsväsende utgör ytterligare hinder mot en effektiv bekämpning av människohandeln, i såväl ursprungsland som destinationsland.⁸⁰

⁷⁶ Intervju personal, Ekobrottsmyndigheten

⁷⁷ Åklagarmyndigheten/Utvecklingscentrum: *Människohandel*, RättsPM 2005:19

⁷⁸ UNICEF: *Handel med barn – trafficking*, www.unicef.se, 2006-11-24

⁷⁹ Utrikesdepartementet: *Fattigdom och människohandel. En strategi för bekämpning av människohandel genom Sveriges internationella utvecklingsamarbete*, 2003

⁸⁰ International Organization for Migration: *Human trafficking survey: Belarus, Bulgaria, Moldova, Romania, and Ukraine*, 2006

Människohandel som syftar till sexuell exploatering har getts förhållandevis mycket uppmärksamhet och dess drivkrafter och tillvägagångssätt finns dokumenterat. Tillgången på tillförlitlig information vad gäller handel med människor för olika former av tvångsarbete i bygg- och restaurangbranschen, jordbruket och vissa industrier är dock britsfällig. Om handel med människor för tiggeri och organhandel finns ytterst lite information.⁸¹

Människohandeln får en alltmer global karaktär. Detta innebär bland annat att kvinnor är utsatta för människohandel i högre utsträckning kan flyttas runt mellan länderna. Det bidrar till att tillfredsställa kundernas behov av en ständig ström av nya kvinnor. Detta innebär att de kan arbeta på en legal bordell i Tyskland under en period, för att därefter arbeta på en illegal bordell i Sverige. Kvinnorna kan även flyttas runt mellan olika platser i Sverige.

Det handlar om kundefterfrågan. En sexköpskund vill ha tillgång till nya tjejer. Killar flyttar inte på sig, så tjejerna flyttar runt med samma huvudman. Det är affärsidén.⁸²

Det aktiva arbete mot människohandel för sexuella ändamål och prostitution som bedrivs i Sverige har gett ett visst resultat. Det finns emellertid även här en efterfrågan på prostituerade från män, och ett utbud i form av kvinnor. Det finns för närvarande inga indikationer på att handeln med kvinnor skulle minska. Prostitution och människohandel omsätter väsentliga summor, vilket innebär att det finns stora vinstmöjligheter. Rikskriminalpolisen drar också slutsatsen att utvecklingen tycks gå mot en situation där utländska kriminella organisationer försöker ta kontroll över den svenska prostitutionsmarknaden.

Människohandeln och prostitutionen leder till stort mänskligt lidande och en samhällsekonomisk kostnad. Dels eftersom de prostituerade kvinnornas fysiska och psykiska hälsa riskerar att skadas allvarligt och dels för att sexuellt överförbara sjukdomar kan komma att öka i omfattning bland kvinnor och män. De sociala följderna för offren är allvarliga. De som återvänder till sina samhällen kan riskera att bli utstötta från sina familjer och få svårt att försörja sig. Konsekvenserna för individen kan också ge konsekvenser på en samhällelig nivå. Spridning av sexuella sjukdomar, i synnerhet HIV/Aids innebär försvagade familjer, socialt lidande, ökade kostnader för vård och inkomstbortfall. I människohandelns spår följer också en illegal marknad och annan kriminalitet.

---

⁸¹ Utrikesdepartementet: *Fattigdom och människohandel. En strategi för bekämpning av människohandel genom Sveriges internationella utvecklingssamarbete*, 2003

⁸² Intervju kriminalinspektör, Polismyndigheten i Stockholms län

4.3 Flexibilitet och förmåga till anpassning utvecklar den organiserade brottsligheten

Eftersom den organiserade brottsligheten är ett relativt outforskat område, är det svårt att göra jämförelser över tid och förutspå kommande trender och tendenser. Den forskning som finns tillgänglig vad gäller de svenska förhållandena presenterar ögonblicksbilder av den organiserade brottsligheten. Det underlag som finns, i form av exempelvis ärenden som rör grovt koppleri och människohandel, ger dock inga indikationer på att brottsligheten minskar.

Många av dem som kommer i kontakt med den organiserade brottsligheten i sitt dagliga arbete menar också att det som är utmärkande för den organiserade brottsligheten är att den ständigt skiftar karaktär. Den organiserade brottslighetens rörlighet gör att den ständigt kommer att ligga ett steg före de brottsbekämpande myndigheterna. Det finns en flexibilitet och även ett organisatoriskt lärande, som innebär att de relativt snabbt anpassar sig efter nya omständigheter och förmår att ändra sina strategier.

De som är verksamma har en kunskap om sin bransch, de kan jobba vidare på det, de vet vilka rutiner som gäller. De vet hur det förändras. Med all brottslighet är det så att när polisen byter strategi, så ändrar även brottslingarna strategi. De är hyfsat följsamma och vakna.⁸³

Det är framför allt den organiserade brottslighetens förmåga att anpassa sig till och utnyttja de nya möjligheter som globaliseringen, den ökade öppenheten och den snabba tekniska utvecklingen som lyfts fram som ett hot. Ett exempel är att Sverige är på väg att få en ny typ av människohandel. I den multihandel som utvecklas kan ”varan” användas om igen och på nya sätt. Människor kan utnyttjas som arbetskraft, tvingas till att begå stölder och utnyttjas i sexhandeln.⁸⁴

Utvecklingen går mot multikriminell verksamhet, där man utnyttjar människor på alla sätt som går. Det är bara en tidsfråga innan vi får tvångsarbete här.⁸⁵

Människohandel för arbetskraftsexploatering har hittills varit relativt osynligt, vilket delvis beror på att konceptet är relativt nytt, svårt att upptäckt och att berörda myndigheter saknar resurser för att identifiera fall och driva undersökningar.⁸⁶ Arbetskraftsexploatering, menar bedömare, kan dock bli nästa lukrativa inkomstkälla för den organiserade brottsligheten i Sverige. Inom Polismyndighetens *Projekt Europa* har man stött på denna typ av människohandel med illegal arbetskraft. Ingen har dock dömts för denna sorts brottslighet.⁸⁷

---

⁸³ Intervju utredare, Brottsförebyggande rådet

⁸⁴ Påtalat: ”Multihandel med människor”, 1/2006

⁸⁵ Citat från workshop med Polismyndigheten

⁸⁶ Organization for Security and Co-operation in Europe: *A Summary of Challenges Facing Legal Responses to Human Trafficking for Labour Exploitation in the Organization for Security and Co-operation in Europe Region*, 2006

⁸⁷ Intervju kriminalinspektör, Polismyndigheten i Stockholms län

Handel med människor i syfte att utnyttja dem som arbetskraft under slavliknade förhållanden är ett problem som uppmärksammas alltmer. Denna handel med människor sker redan mellan EU:s medlemsstater men problematiken växer ytterligare i länder kring och öster om EU:s yttre gräns. IOM uppskattar att sedan 1991 har totalt 225 000 människor utsatts för människohandel i fem Östeuropeiska länder, varav de flesta hade utnyttjas som arbetskraft. En stor majoritet kom från de länder (Moldavien, Vitryssland och Ukraina) som numera utgör en del av EU:s yttre och östra gräns.⁸⁸

Trots den goda ekonomiska utvecklingen i Östersjöregionen kommer välståndet inte alla till del. Så länge det finns en efterfrågan på billig arbetskraft och sexuella tjänster, kommer det också att finnas ett utbud. Det finns en fortsatt rekryteringsgrund för den organiserade brottsligheten av sårbara människor som aspirerar till ett bättre liv.

Den organiserade brottsligheten har som angetts ovan en stor flexibilitet och utnyttjar skillnader och förändringar effektivt och snabbt. Europol lyfter till exempel fram den problematik som skillnader i skattebelastning på vissa varor innebär, särskilt i de nordiska länderna. Skillnaderna skapar starka incitament och stora vinstmöjligheter för att smuggla varor som tobak och alkohol vilket generar stora vinster för den organiserade brottsligheten.⁸⁹ Den förändring som den förväntade expansionen av Schengenområdet innebär öppnar även upp för nya möjligheter för den organiserade brottsligheten eftersom det inte längre går att fokusera på gränsen som ett verktyg att förhindra illegal införsel av varor såsom tobak och alkohol från de nya medlemsländerna. Denna närstående förändring kommer med andra ord att ställa nya och höga krav på de rättsvårdande myndigheterna.

---

⁸⁸ International Organization for Migration: *Human trafficking survey: Belarus, Bulgaria, Moldova, Romania and Ukraine*, 2006

⁸⁹ Europol: *EU Organized Crime Threat Assessment (OCTA)*, 2006

Svikna och utnyttjade – när barn blir handelsvara

Barn med oklar identitet som begår stölder och ficktjuveri. Barn som till synes inte känner varandra, saknar identitetshandlingar, är otydliga över namn, ålder och hemland. Barn som ändå berättar samma historia: "Jag kom igår. Jag åker imorgon. Jag har ett boende men vet inte vad det heter. Nu kommer min farbror och hämtar mig." Människohandel med barn förekommer i Stockholms län – men kunskap om exploateringen, och resurser för att bekämpa den, saknas.

– Det började 2004 med att polisen påträffade ett antal chilenska barn och stöldgods i en lägenhet i Stockholm. Det vi såg var ett nytt fenomen, säger Karin Norlin, chef på Ungdomsjouren vid Maria Ungdomsenhet, Socialtjänstförvaltningen i Stockholms stad. Ungdomsjouren består, med Karin inräknat, av nio personer. Sex socialarbetare arbetar uppsökande på stan och två socialsekreterare sitter på Citypolisens Ungdomsrotel som resurs för minderåriga som gripits av polisen för brott. De nya fenomen och mönster som Ungdomsjourens socialsekreterare lade märke till bland vissa grupper av gripna barn och unga är numera bättre dokumenterade.

– Vad vi sa 2004 var att: okej vi ser något här. Även om vi inte förstår vad vi ser måste vi börja anteckna och dokumentera, säger Karin.

När det talas om människohandel associeras det ofta till människohandel för sexuella ändamål. Men Ungdomsjouren började ställa sig frågan om man också bör tala om människohandel med barn när det gäller barn som organiserats för att begå brott eller tigga. Ungdomsjourens dokumentation sedan 2004 visar en allt tydligare bild av att så är fallet. Under 2006 hade Ungdomsjouren kontakt med 71 barn och unga med oklar identitet som begått brott i Stockholms stad – 41 fler än året före. Efter åldersutredningar som exempelvis tandundersökningar har det visat sig att 23 av de 71 verkligen är barn under 18 år. De flesta barn under 18 år var 2006 romer från Moldavien eller Rumänien. Men även andra länder förekommer; Marocko, Bulgarien, Estland, Vitryssland för att nämna några exempel. Noteringarna kring när barnen upptäckts följer de mönster som enligt polisen är vanliga när det gäller människohandel.

Samma mönster i fler länder

– Man vistas i ett land eller en stad i några månader för att sedan förflytta sig till en ny plats. Under den första delen av 2006 såg vi en kraftig ökning. Under andra delen var samtliga försvunna och inga nya ärenden inkom. Under sista delen av året sa det pang igen med en lång rad ärenden, säger Karin.

Även hos polisen har man lagt märke till vissa mönster hos barnen med oklar identitet.

– Stjäla är vad de kan och de är otroligt skickliga. Och det syns att vissa är specialiserade på att stjäla i butiker medan andra är specialister på ficktjuveri. De vet vad de gör och är erfarna. De är helt enkelt uppfostrade till att bli kriminella, säger Lasse Hammarsjö, gruppchef för yttre gruppen vid Ungdomsroteln på Citypolisen.

När det gäller människohandel med barn finns det alltid ett ursprungsland, transitländer och förhoppningsvis även ett upptäckningsland. Därför behövs informationsutbyte och nätverk mellan personer i olika länder som arbetar direkt med drabbade barn. Karin Norlin deltar i Östersjöstaternas råds internationella utbildning om människohandel och barn. Förutom från Sverige så deltar representanter från bland annat Estland, Lettland, Litauen, Polen, Vitryssland och Ukraina. Genom utbildningen fick Ungdomsjouren sin verklighetsbeskrivning bekräftad.

– De beskriver barnen precis som vi beskriver dem. Att de är misstänksamma mot myndigheter, att de oftast inte är hjälpsökande, att de inte berättar någonting om sig själva och att de har en inövad historia som de drar om och om igen. Alla kännetecken stämmer. Det vi samlar på oss nu är ett underlag som gör att vi kan säga och påstå att det här är organiserat! Det handlar inte om barn som åker hit på eget bevåg, säger Karin.

Många av de barn med oklar identitet som Ungdomsjouren kommer i kontakt med hos Ungdomsroteln på Citypolisen uppger att de är under 15 år. Om en tandundersökning styrker den uppgivna åldern får polisen inte hålla barnet häktat.

– Och för några år sedan – när vi inte förstod vad det var fråga om – agerade inte socialtjänsten utan barnen släpptes av polisen och möttes sedan av den vuxne som kom till polisstationen för att hämta dem. Den vuxne brukar då säga att ”vi är turister och ska åka hem imorgon”. Men nu när vi lagt märke till mönstret uppmärksammar vi stadsdelar och kranskommuner på detta. Så att de har möjlighet att agera och skydda barnen och aldrig lämna ut ett barn till någon som man inte säkert vet är vårdnadshavare, säger Karin.

Offer – inte kriminella

Socialtjänsten kan ha rätt att göra ett omedelbart omhändertagande av barn med oklar identitet. Detta görs nu i allt större utsträckning, eftersom det annars bland annat finns en risk att man lämnar ut barn till vuxna kriminella. Om möjligt, anser Karin, ska placeringarna av barnen vara slutna. För erfarenheten är att barnen ger sig av och försvinner spårlöst om de placeras öppet i familjehem eller liknande.

Att barnen flyr tillbaka till de vuxna kriminella kan verka konstigt. Men faktum är att barnen ofta är matade med skrämselpropaganda om polis och socialtjänst och de känner heller inte till någon annan trygghet än den falska trygghet som den vuxne kriminelle representerar.

– Barnen har blivit så formade att de aldrig tänker efter vad de själva känner och vill. Det är alltid någon som talar om för dig att nu ska du sova, nu ska du äta, nu ska du gå på toaletten, nu ska du ut och stjäla. De har aldrig lärt sig att lyssna till sina egna signaler och göra egna val, säger Karin.

– Dessutom så är det ju så att de inte upplever det som att de har något att vinna på att berätta. Hotet från den vuxne kriminelle som äger dem är större än den hjälp vi kan erbjuda, säger Lasse Hammarsjö på Ungdomsroteln. Generellt handlar det om traumatiserade barn som kommer från fattiga förhållanden. En del har vuxit upp på barnhem eller som gatubarn – andra kan ha sålts till kriminella nätverk av sina föräldrar. Om de svenska myndigheterna är medvetna om den ofta tragiska bakgrunden kan förståelse för barnens beteende öka.

– Vi säger ju nu att vi har börjat lära oss att känna igen misstänkt människohandel med barn. Då gäller det att sätta på sig nya glasögon när man möter barnen. De är ju först och främst brottsoffer – inte kriminella. Om man har det i sig att det här kanske är ett barn som inte har några goda erfarenheter av livet alls. En del har aldrig upplevt en god

relation till en vuxen. De kan inte ens relatera till att någon vill dem väl. Är man medveten om det kan man också komma längre i samtalen, säger Karin.

Vikten av att göra polisanmälan

Och som en omedelbar och självklar följd av ett sådant förhållningssätt ser Karin bara ett val för socialarbetare som stöter på den här gruppen av barn med oklar identitet – polisanmälan.

– Misstänker man att ett brott begås mot ett barn så måste man ju göra en polisanmälan. Så vi har börjat uppmana stadsdelarna att tänka så. Vi är noga med att uppmärksamma aktuell stadsdel i de fall vi tror att det är fråga om människohandel och uppmuntrar dem att göra polisanmälan, säger Karin.

Av de ärenden som Ungdomsjouren hade kontakt med under 2006 polisanmäldes fyra som misstänkta människohandelsbrott. Men bara för att en polisanmälan görs betyder inte det att rejäla utredningar kommer igång, eftersom rutiner för hur misstänkt människohandel med barn ska hanteras inom polisen saknas. I dagsläget sätts stor tilltro till *Projekt Europa* vid Citypolisen i Stockholm – en grupp som arbetar särskilt med att utreda ärenden som rör människohandel för sexuella ändamål. Men deras resurser räcker inte till för att också göra omfattande utredningar av misstänkt människohandel med barn. På Citypolisens ungdomsrotel – som omfattar 30 anställda varav 10 i yttre tjänst – är man därför bekymrad över läget.

– Det här är fruktansvärt resurskrävande fall. Bara att försöka säkerställa identitet och ålder tar lång tid. Om jag ser till min grupp så kräver ett sådant här fall hela gruppens uppmärksamhet eftersom vi måste prioritera misstänkt människohandel. Andra brottsutredningar måste vänta när det handlar om liv och hälsa – vilket det gör när barn och unga råkat så här illa ut, säger Lasse Hammarsjö.

Karin Norlin har försökt att göra uppföljningar på de polisanmälningar som gjorts angående misstänkt människohandel med barn. Och hennes resultat stärker henne i uppfattningen om att det behövs förbättrade rutiner och kunskap inom polisen. Annars leder inte heller polisanmälningarna någonvart.

– Vi har börjat få till det nu – så att stadsdelarna alltid gör polisanmälan. Men de anmälningar jag följt upp hittills ser inte så bra ut. En anmälan diariefördes till en början inte ens som polisanmälan utan som något annat. En annan anmälan hamnade inom ramen för familjevåld och där finns ju inte den kompetens kring människohandel som krävs, säger Karin.

Det finns idag alltså ingen självklar ärendegång för polisanmälningar angående misstänkt människohandel med barn. Det som därför behövs är, enligt både Karin och Lasse, en tydlig mottagare hos polisen för anmälningar och bättre samverkan mellan polis och socialtjänst.

– Det måste finnas en samordning. Det är skillnad på att utreda ett stöldbrott och att utreda misstänkt människohandel. Alla poliser kan inte känna till hur man ska göra. Det bästa vore om det fanns en särskild grupp som bara jobbade med frågan, säger Lasse Hammarsjö.

– Det vore vansinnigt att inte utnyttja den kompetens som finns kring sådana här stora och svåra utredningar. Vi borde samla och utöka resurserna. För det går att komma någonvarter med dessa utredningar om man borrar djupt, säger Karin.

Första ärendet hos Rikskriminalpolisen

Rikskriminalpolisen driver nu det första ärendet avseende människohandel med barn.

– Det ärendet ser inte alls annorlunda ut än de ärenden vi har haft här. Det barnet har kommit till Sverige och har begått brott men har till slut fångats upp av socialtjänst och polis. Det som skiljer är att man i det ärendet verkligen har borrar djupt – polis och socialtjänst har samarbetat på ett bra sätt. Och det som har kommit fram är ju förfärliga historier, säger Karin.

Frågan är, menar Karin, vilket Sverige vi vill ha i framtiden. Hur ska Stockholms gatubild se ut?

– Vill vi ha en gatubild som den ser ut i Rom eller i Barcelona? Där barnen tigger, stjälar eller säljer rosor? Eller vill vi i Sverige sätta ner foten? Och säga att är man barn i Sverige har man rätt att gå i skolan och att vara med sina nära och kära!

5. Förslag på insatser

Organiserad brottslighet är ett globalt fenomen och den är ofta organiserad i flexibla, gränsöverskridande nätverk. För att komma tillrätta med den organiserade brottslighetens yttringar krävs kraftfulla insatser och åtgärder på internationell och nationell nivå. Men vad kan vi i Stockholm göra för att på lokal och regional nivå stärka arbetet mot organiserad brottslighet och människohandel? I detta avsnitt presenteras förslag till insatser och åtgärder.

Man måste inse att organiserad brottslighet alltid visar sig lokalt. Man kan inte bara prata om globala nätverk – till slut handlar det om lokal handel. Man kan tänka mycket mer kring ”Vad kan vi i Stockholm göra?” Allt behöver inte gå via FN och EU.⁹⁰

5.1 Norra Europas mest attraktiva storstadsregion

I underlaget för den nya utvecklingsplanen för Stockholms län, RUFS 2010, föreslås att visionen för Stockholms län är att vara ”Norra Europas mest attraktiva storstadsregion.”

Stockholms län upplevs idag som en relativt säker plats i världen, något som är en förutsättning för att vara attraktiv för invånare, besökare och investerare. Samtidigt innebär globaliseringen och länets allt större kontaktytor mot omvärlden att nya former av risker snabbt når länet. Till händelser och förändringar i omvärlden som är av intresse i detta sammanhang hör terroråd, konflikter i världen, spridning av sjukdomar som tuberkulos, malaria och HIV, samt framväxten av en organiserad internationell brottslighet. Följden kan bli att känslan av personlig trygghet och säkerhet i samhället minskar. Att Stockholms län även i fortsättningen upplevs som en trygg och säker plats för invånare och besökare är därför centralt för att uppnå visionen.⁹¹

Trygghet och säkerhet är komplexa begrepp. I en strävan att öka säkerheten i samhället genom att försöka förutsäga och förebygga kommande händelser och hot kan illa underbyggda hotbilder istället ge upphov till ogrundad rädsla och osäkerhet. Den organiserade brottsligheten är i jämförelse med många andra länder relativt begränsad i Sverige. Ändå visar undersökningar av SOM-institutet att organiserad brottslighet är en av de saker som oroar svenskarna allra mest inför framtiden.⁹²

---

⁹⁰ Intervju jurist, Brottsförebyggande rådet

⁹¹ Regionplane- och trafikkontoret: *Visionen – Norra Europas mest attraktiva storstadsregion. Dialogunderlag 3, 2007*

⁹² SOM-undersökningen 2004: *Lyckan kommer, lyckan går*, SOM-rapport 36/2004

5.2 Vad kan göras?

Som konstateras i rapporten drabbar organiserad brottslighet samhället i stort, men också den enskilda individen. Även om omfattning av den organiserade brottsligheten är begränsad kan den medföra stort mänskligt lidande och påverka möjligheterna till hållbar tillväxt. Den organiserade brottslighetens grogrund utgörs av bristande ekonomiskt välstånd och ojämlika livsvillkor.

Det står också klart att det finns tydliga förbättringsområden i kampen mot den organiserade brottsligheten. De som dagligen arbetar med frågan förmedlar en stark övertygelse om att den blir allvarligare och farligare. Samtidigt saknas i viss mån empiri på en övergripande nivå som fullt ut stödjer dessa erfarenheter. Det krävs en bättre kunskapsbild och mer fakta genom forskning och analysarbete. Det finns dock konkreta erfarenheter (i rapporten redovisas några), som också visar på den realitet den organiserade brottsligheten innebär.

Den organiserade brottsligheten verkar på lokal, regional, nationell och på en internationell nivå. Arbetet med att motverka den organiserade brottsligheten måste således bedrivas på flera fronter och involvera fler aktörer.

Samarbetet mellan Sthlm Jämt/Länsstyrelsen, Polismyndigheten i Stockholms län och Sida Östersjöenheten, där även Stockholms läns landsting, Stockholms Stad, Stockholms Hamnar, Svensk Handel samt Task Force on Organised Crime in the Baltic Sea Region deltar, har förutsättning att lägga grunden för utökade insatser mot den organiserade brottsligheten i Östersjöregionen. Syftet är att bekämpa organiserad brottslighet, samt att på detta sätt bidra till att förverkliga visionen för Stockholmsregionen genom att samverka för en trygg och säker region för invånare, näringsidkare och besökare. I detta ingår även att verka för en trygg Östersjöregion.

Eftersom den organiserade brottsligheten är ett komplext fenomen, sitter ingen aktör ensam inne med lösningen. Samverkan och en helhetssyn kring problematiken är A och O. Här finns dock brister idag, något som inte minst Tiinas historia visar. Ett stärkt samarbete som engagerar fler lokala och regionala aktörer är ett viktigt steg på vägen mot en effektivare brottsbekämpning. Genomgående ska fokus ligga på såväl förebyggande insatser genom att bekämpa brottsligheten som att säkerställa ett gott stöd till och omhändertagande av brottsoffer. För att fokusera insatserna har tre nyckelområden identifierats:

- bygga vidare på fungerande samverkansformer
- arbeta med attitydpåverkan och kunskapsutveckling
- engagera aktörer som på olika sätt kommer i kontakt med den organiserade brottsligheten, men som idag saknar kunskap och verktyg.

Ambitionen med det första nyckelområdet är att hjulet inte ska uppfinnas på nytt. Det finns lyckade samverkansformer, ofta i projektform, som kan implementeras i ordinarie verksamhet, men också utvecklas, breddas och synliggöras för att inkludera fler aktörer. Likaså kan tillämpning och tolkning av befintlig lagstiftning i vissa fall utvecklas.

Attitydpåverkan och kunskapsutveckling är ytterligare ett identifierat nyckelområde. Kunskap och utbildning är nödvändigt för att sätta den organiserade brottsligheten i ett sammanhang, och förstå hur de enskilda brotten som aktörerna kommer i kontakt med är en del i en större helhet. Det handlar om att sprida kunskap om hur den organiserade brottsligheten dels kan påverka individen och dels kan påverka samhället i stort. Svartjobb, häleri, och försäljning av stöldgods kan innebära en möjlighet för en köpare att göra ett kap, samtidigt som det drabbar seriösa företagare genom snedvriden konkurrens. På sikt drabbar det även samhället genom uteblivna skatteintäkter.

Av naturliga skäl sker samverkan för att motverka den organiserade brottsligheten främst mellan rättsvårdande instanser. Sett ur ett perspektiv av regional utveckling och tillväxt blir arbetet med att förebygga och motverka organiserad brottslighet även en fråga för en bredare krets av länets aktörer. I många fall saknas dock strukturer och rutiner för samverkan runt denna fråga. För att kunna genomföra nedanstående förslag, är det nödvändigt att det skapas förutsättningar för ett nära och kontinuerligt samarbete mellan Polismyndigheten och berörda lokala och regionala aktörer. En förutsättning för detta är att det finns samverkansformer och kontinuerliga kontakter mellan dessa aktörer. De insatser som tas fram måste också vara lätta att implementera och genomföra.

5.3 Förslag på insatser mot organiserad brottslighet

Målsättningen med samarbetet och rapporten är att skapa bättre förutsättningar och former för ett utökat regionalt arbete mot organiserad brottslighet. Den inriktning och de förslag på insatser som presenterats har utvecklats under samarbetets gång genom workshops, möten med referensgruppen och enskilda möten med ansvariga aktörer.

Rapporten visar att det finns tendenser till att människohandel, i alla dess former, är en brottslighet som ökar. Dessa brott är svåra att identifiera och det saknas ofta resurser för att driva dessa ofta komplexa förundersökningar och utredningar. Bilden förstärks också av internationella rapporter från Europol och OSCE. Utgångspunkten för samarbetet har varit att särskilt uppmärksamma människohandel för sexuella ändamål. I det fortsatta arbetet föreslås att inriktningen breddas till att omfatta alla former av människohandel då det ofta är samma grupperingar som handlar med kvinnor, barn och arbetskraft.

De första fyra förslagen som presenteras är kortsiktiga insatser som syftar till att på olika sätt bekämpa den organiserade brottsligheten i Stockholms län. Det femte förslaget är av mer långsiktig karaktär då det handlar om att arbeta för en ökad integration och minskad fattigdom i Östersjöregionen.

Rättsvårdande insatser

I det arbete som Polismyndigheten i Stockholms län bedriver mot organiserad brottslighet föreslås att insatser rörande människohandel prioriteras. Möjligheten att inrätta en pott med särskilda medel för att driva förundersökningar och utredningar mot människohandel ska undersökas. Det är också angeläget att kunskapen sprids inom Polismyndigheten i Stockholms län så att fler tidigt kan uppmärksamma misstänkta fall av människohandel.

I arbetet mot organiserad brottslighet är det också angeläget att samarbetet med lokala och regionala aktörer förstärks och utvecklas. Detta föreslås ske genom att en särskild samverkansgrupp mot organiserad brottslighet med lokala och regionala aktörer upprättas centralt inom Polismyndigheten i Stockholms län. Samverkansgruppen bör företrädevis ledas av polisen. Till denna grupp föreslås att ett par personer knyts som arbetar aktivt ut mot länets aktörer för att förenkla det dagliga samarbetet och kommunikationen mellan polisen och involverade aktörer.

Samverkan med och mellan länets kommuner

Organiserad brottslighet tar sig ofta uttryck på lokal nivå och det är därför angeläget att samarbetet mellan Polismyndigheten i Stockholms län och länets kommuner kan stärkas och förbättras. Förslagsvis kan detta ske genom att kommunerna tillsammans med polisen skapar förutsättningar för en utökad samverkan med kommunernas socialtjänst och bostadsbolag för att exempelvis snabbare kunna ordna ett skyddat boende eller motverka att organiserad brottslighet bedriver verksamhet i kommunala fastigheter och bostadsområden.

Det är också angeläget att fler förtroendevalda och anställda får ökad kunskap om hur den organiserade brottsligheten ser ut i Stockholms län och vilka lokala uttryck den tar sig. Detta för att skapa ökad medvetenhet om att exempelvis lagning av sprit eller lägenhetsbordeller är en del av den organiserade brottsligheten och på vilka sätt denna verksamhet kan bekämpas.

Samarbete med regionala aktörer

På regional nivå kan samarbetet mellan Polismyndigheten i Stockholms län och regionala aktörer stärkas i syfte att motverka och bekämpa organiserad brottslighet. Ett stärkt samarbete med exempelvis Stockholms Hamnar kan bidra till effektivare identifiering av misstänkta genom att anställda och underleverantörer på olika sätt engageras i arbetet mot organiserad brottslighet.

En annan regional aktör som kan engageras är Stockholms läns landsting. Den psykiska ohälsa som drabbar offren för människohandel kan bättre behandlas om anställda inom landstinget genom ett närmare samarbete med polisen får mer kunskap om offrens bakgrund och de metoder som organiserad brottslighet använder i handel med människor.

Nationell påverkan

Ett starkt samarbete mellan lokala och regionala aktörer i Stockholms län kommer att leda till nya erfarenheter och ny kunskap som det är angeläget att nationella aktörer får kännedom om. Det är också viktigt att påverka lagstiftning samt att verka för fortsatt utveckling av kunskap, forskning och statistik kring organiserad brottslighet.

Östersjösamarbete

För att långsiktigt bekämpa organiserad brottslighet krävs det att sociala klyftor och fattigdom i Östersjöregionen motverkas. Detta föreslås ske genom att hållbar utveckling och då särskilt den sociala dimensionen lyfts fram av Stockholms län som angelägna frågor i arbetet med befintliga Östersjöorganisationer. Behovet av ökad kunskap och faktaunderlag om exempelvis jämställdhet i Östersjöregionen är påtagligt och ett förbättringsområde att arbeta med på samma sätt som integration. Ett sådant arbete kan exempelvis finansieras genom det gränsöverskridande EU-programmet Central Baltic där ett av prioriteringsområdena (Attractive and dynamic societies) tar upp dessa teman som viktiga samarbetsområden för att skapa en attraktiv Östersjöregion.

Det framtida arbetet

Länets lokala och regionala aktörer har tillsammans goda förutsättningar för att bekämpa organiserad brottslighet och människohandel som det framtida samarbetet förordas inriktas mot. De förslag på insatser som presenteras i rapporten är exempel på åtgärder som kan genomföras för att bekämpa organiserad brottslighet. Bakom de fem förslag som presenterats finns det konkreta och mer detaljerade beskrivningar av åtgärder och samarbetsformer men det skulle direkt motverka syftet om de beskrevs i en offentlig rapport.

Rapporten och förslagen till insatser ska ses som underlag för den kommande dialogen med länets aktörer om hur det framtida samarbetet ska utformas. Polismyndigheten i Stockholms län och Sthlm Jämt/Länsstyrelsen kommer tillsammans att bjuda in berörda aktörer till denna dialog. Behovet av och möjligheter till ekonomiskt stöd från nationell nivå och/eller EU kommer att undersökas och vid behov kommer ansökningar att utformas.

Bilaga 1

Det finns ett antal olika definitioner av organiserad brottslighet. I den här rapporten används EU:s definition:

1. Samarbete mellan fler än två personer.
2. Egna tilldelade uppgifter åt var och en.
3. Lång eller obegränsad utsträckning i tiden (kriteriet hänför sig till gruppens stabilitet och [potentiella] varaktighet).
4. Någon form av disciplin och kontroll.
5. Misstanke om allvarliga kriminella handlingar.
6. Verksamhet på internationell nivå.
7. Användande av våld eller andra metoder för hot.
8. Användande av kommersiella eller affärsmässiga strukturer.
9. Deltagande i penningtvätt.
10. Otillbörlig påverkan på politik, medier, offentlig förvaltning, myndigheter eller ekonomin.
11. Strävan efter vinning och/eller makt.

Åtminstone sex av de föregående kännetecknen måste föreligga, varav fyra är obligatoriska (nummer 1, 3, 5 och 11), för att brott eller kriminella grupper skall kunna klassificeras som organiserad brottslighet.

Källförteckning

- Brottsförebyggande rådet: *Brottsutvecklingen 2001-2003*, Brå Rapport 2004:3
- Brottsförebyggande rådet: *Häleri. Den organiserade brottslighetens möte med den legala marknaden*, BRÅ Rapport 2006:06
- Brottsförebyggande rådet: *Narkotikabrottslighetens organisationsmönster*, BRÅ Rapport 2005:11
- Brottsförebyggande rådet: *Organiserad brottslighet*, www.bra.se 2006-11-23
- Cornell S., Swanström N.: *Transnationell brottslighet – ett säkerhetshot?* KBMs forskningsserie, 10/2006
- Cornell S., Jonsson M., Poljarevic E., Roule T, Swanström N.: *Penningtvätt och Finansiell Brottslighet i Östersjöområdet*. Programmet för Sidenvägstudier, 2006
- Ekobrottsmyndigheten: *Ekobrottsligheten och ekobrottslingar i ett framtidsperspektiv*, 2005
- Europol: *Annual Report 2006*
- Europol: *EU organized Crime Threat Assessment (OCTA)*, 2006
- Galeotti M. (ed): *Russian and Post-Soviet Organised Crime*, 2002
- Hedlund S: *Öststatsbrottslighet – ett kontroversiellt fenomen*. Working papers, 90, Dept of east European Studies, 2005
- Lehti I M.: “Trafficking in women and children in Europe”. The European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations Helsinki, 2003.
- International Organization for Migration: *Human trafficking survey: Belarus, Bulgaria, Moldova, Romania, and Ukraine*, 2006
- Kotkas-utredningen, förundersökning K84975-04
- Näringsdepartementet, Faktablad: *Prostitution och människohandel*, 2005
- Organization for Security and Co-operation in Europe: *A Summary of Challenges Facing Legal Responses to Human Trafficking for Labour Exploitation in the OSCE Region*, 2006
- Rabenius, A., Svedlund, J-P: *Organiserad brottslighet i Stockholms län*, länskriminalpolisen, underrättelseroteln, 2006-09-12
- Rikskriminalpolisen Kriminalunderrättelsetjänsten: *Människohandel för sexuella ändamål. Lägesrapport 6. 1 januari–31 december 2003*, KUT 2004:2

Rikskriminalpolisens Kriminalunderrättelsetjänsten: *Organiserad brottslighet i Sverige 2004*, Rapport 2004:5c

Rikskriminalpolisens Kriminalunderrättelsetjänsten: *Systemhotande brottslighet i Sverige 2004*, Rapport 2004:9b

Rikskriminalpolisens Kriminalunderrättelsetjänsten: *Organiserad brottslighet i Sverige 2005*, Rapport 2005:2b

Rikskriminalpolisens Kriminalunderrättelsetjänsten: *Människohandel för sexuella ändamål m.m. Lägesrapport 8, 1 jan – 31 dec 2005*, Rapport 2006:4

Regionplane- och trafikkontoret: *Visionen – Norra Europas mest attraktiva storstadsregion. Dialogunderlag 3*, 2007

SOM-undersökningen 2004: *Lyckan kommer, lyckan går*, SOM-rapport 36/2004

Swedbank: *Östersjörapport*, 2006

Transcrime: *Study on National Legislation on Prostitution and Trafficking in Women and Children*, 2005

Utrikesdepartementet: *Fattigdom och människohandel. En strategi för bekämpning av människohandel genom Sveriges internationella utvecklingssamarbete*, 2003

Åklagarmyndigheten/Utvecklingscentrum: *Människohandel*, RättsPM 2005:19

Artiklar:

Apropå: ”*Sexköpare blundar för trafficking*” 3/2006

Dagens Nyheter: ”*Hot som går hem*”, 2006-03-05

Dagens Nyheter: ”*Kriminella nätverk föredrar Sverige för att tvätta pengar*”, 2006-03-23

Påtalat: ”*Multihandel med människor*” 1/2006

Svensk Juristtidning, ”*Organiserad brottslighet – hur det ser ut i stora drag*”, 1/2007

Svensk Juristtidning: ”*Brottsbekämpning, rättsäkerhet och integritet – vad är det som har hänt och vad ska vi göra?*”, 1/2007

Webbplatser:

UNICEF: *Handel med barn – trafficking*, www.unicef.se, 2006-11-24

Brottsförebyggande rådet, www.bra.se

Länsstyrelsens rapportserie

Utkomna rapporter under 2007

1. Svenska Högarna – marinbiologisk kartläggning och naturvärdesbedömning, *miljö- och planeringsavdelningen*. Finns bara som pdf.
2. Rassa vikar – marinbiologisk kartläggning och naturvärdesbedömning, *miljö- och planeringsavdelningen*. Finns bara som pdf.
3. Från vision till verklighet – om landsbygdsutveckling i Stockholms län 2000-2006, *miljö- och planeringsavdelningen*.
4. Organiserad brottslighet – ett hinder för långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen, *avdelningen för regional utveckling*.

Är organiserad brottslighet ett problem i Stockholms län? I dagsläget finns det inte någon organiserad brottslighet som på allvar kan hota samhällslivet men det finns heller inga indikatorer på att den tappas mark. Istället har den ändrat karaktär och blivit grövre. För att främja en hållbar tillväxt i Östersjöregionen är det viktigt att lyfta fram och diskutera även de problem som den ökande rörligheten och öppenheten för med sig.

Rapporten beskriver den organiserade brottsligheten i ett Östersjöperspektiv, hur omfattande den är i Sverige och hur utvecklingen ser ut i Stockholms län. Människohandel för sexuella ändamål uppmärksammas särskilt. Avslutningsvis presenteras förslag på förebyggande insatser.

Rapporten är en del av ett samarbete mellan Sthlm Jämt/Länsstyrelsen, Polismyndigheten i Stockholms län och Sida Östersjöenheten. Syftet är att höja kunskapsnivån hos lokala och regionala aktörer och att engagera dem i det framtida arbetet mot organiserad brottslighet.

Sthlm Jämt/Länsstyrelsen
i samarbete med:

*Ytterligare exemplar av denna rapport
kan beställas från Länsstyrelsen
Avelningen för regional utveckling
Tel: 08-785 50 18
Rapporten finns också som pdf på vår webbplats
www.ab.lst.se
ISBN 91-7281-248-6*

*Adress
Länsstyrelsen i Stockholms Län
Hantverkargatan 29
Box 22 067
104 22 Stockholm, Sverige
Tel: 08-785 40 00 (vxl)
www.ab.lst.se*